

Karoline Nordahl

God nok?

Hvordan kommer identitet og normer til syne når mødre snakker om tabuer knyttet til morsrollen?

Masteroppgave i
Oslomet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap

Forord

Et treårig studieløp ved OsloMet nærmer seg slutten. Det har vært tre innholdsrike år, hvor jeg endelig har funnet den retningen jeg vil gå i arbeidslivet. Den siste tiden har studiet vært preget av lesing og forberedelse til siste eksamen i familieterapifaget, og iherdig jobbing med masteroppgaven. Det har vært en hektisk og utfordrende tid, spennende og samtidig nervepirrende å begi seg ut på. Det er mange som har vært en god støtte for meg i denne perioden, og jeg vil gjerne takke dem.

Først og fremst takk til informantene som valgte å bli med i denne studien. Uten dere ville det ikke blitt mulig å gjennomføre prosjektet slik jeg ønsket.

En stor takk til min veileder, Marit Haldar. Jeg er så takknemlig for at du ville være min veileder, og for alle interessante samtaler vi har hatt. Du har vært, og er fortsatt, en stor inspirasjonskilde for meg, og jeg er stolt av at du er veileder på min oppgave. Takk for at du utfordret meg til å jobbe hardt, tenke selv og forme en oppgave som jeg kunne stå for. Uten deg hadde dette aldri gått.

Jeg vil også rette en stor takk til min kjære kollokviegruppe, JMG, som har vært en uvurderlig støtte for meg i tre år, og særlig under arbeidet med masteren. Jeg hadde aldri trodd at studietiden skulle gi meg så verdifulle vennskap, og jeg hadde aldri klart å gjennomføre denne masteren uten dere. Dere er livets heiagjeng!

Takk til min kjære Petter, som har trodd på meg hele veien, som har lest gjennom oppgaven og kommet med innspill, og som har presset meg til å jobbe de dagene andre ting har fristet mer. Du er helt gull! Takk til mamma som har støttet meg, lest korrektur og delt erfaringer fra masterlivet, og som har lyttet når jeg ikke har trodd at dette skulle gå.

Mai 2020

Karoline

Sammendrag

I denne oppgaven undersøker jeg hvordan mødre snakker om tabuer knyttet til morsrollen, og hvordan identitetsdannelse og normer kommer til syne i diskusjonen. Å bli mor innebærer å skape en ny identitet og forholde seg til nye sosiale grupper og instanser. Hvordan manøvrerer nye mødre mellom normer og forventninger fra samfunnet, hvordan oppnår de tilhørighet i en gruppe med andre mødre, og hvilke prosesser settes i gang når morsidentiteten dannes? Etter arbeidet med denne studien vil jeg forhåpentligvis kunne møte familier og foreldre med mer forståelse for deres opplevelser og erfaringer.

Prosjektet er en kvalitativ undersøkelse der jeg har forsøkt å få innblikk i mødres erfaringer med utviklingen av morsrollen, hvilke normer og forventninger de må forholde seg til, og hvordan mødre støtter og bekrefter hverandre i felles opplevelser. Dette analyseres i lys av symbolsk interaksjonisme, med særlig vekt på utviklingen og ivaretagelsen av selvet, og hvordan sosial kontroll styrer normer og avvik. Jeg bruker også Orna Donaths studie *Regretting Motherhood* som utgangspunkt og sammenlikningsgrunnlag for min studie. Problemstillingen til prosjektet er *Hvordan kommer identitet og normer til syne når mødre snakker om tabuer knyttet til morsrollen?*

Jeg har benyttet meg av fokusgruppeintervjuer for å innhente datamateriale til undersøkelsen. I tillegg valgte jeg å lage en utstilling av tabuer knyttet til morsrollen, som fungerte som et felles utgangspunkt for samtalen mellom informantene. Informantene i prosjektet består av til sammen fem kvinner, fordelt på to grupper. Tre av dem er førstegangsmødre, og to av dem er andregangsmødre.

På grunn av antallet informanter er det ikke mulig å generalisere funnene. I stedet forsøker jeg å få fram stemmer som kan nyansere hva morsrollen innebærer, og fortelle hvilke prosesser kvinner går igjennom for å utvikle sin identitet og rolle som mor. På den måten kan både hjelpeapparatet og kvinner som planlegger å få barn være mer forberedt på hva mødre møter av følelser, forventninger, normer og sosial kontroll.

I datamaterialet er det gjort flere interessante funn som på forskjellige måter viser normer for morskap, forventninger mødrene hadde til seg selv og forventninger fra andre. Informantene snakket om morskjærlighet som lot vente på seg, problemer med å sjonglere flere roller, blant

annet i parforholdet og som arbeidstaker, kroppslige endringer, frustrasjon og sinne, støtte fra nettverk, barselgrupper og helsepersonell, og hvilke utfordringer som oppleves som tabu. I analysen er disse temaene samlet under henholdsvis identitetsdannelse, og normer og avvik, med utgangspunkt i symbolsk interaksjonisme.

I samtalene mellom mødre tok de vare på hverandre, og opprettholdt intervjusituasjonen som trygg og inkluderende. Mødrene bekreftet hverandres opplevelser, samtidig som de bekreftet normene for morskap. De delte også hva som har vært vanskelig for dem, og hvilke normer de selv har brutt. Resultatene av undersøkelsen viser at mødre ønsker seg videre rammer for morskap, og en mildere regulering av utførelsen av omsorgsoppgavene, samtidig som de er helt avhengige av både profesjonell hjelp og støtte fra andre mødre. Det finnes noen normer for morskap som kommer til syne i det de blir brutt. Sosial kontroll i en gruppe med mødre kan enten bekrefte disse bruddene og utvide rammene, eller utføre sanksjoner overfor normbrytere ved å stemple dem som avvikere. Mødrene ønsker at noe av denne sosiale kontrollen skal bli borte, samtidig som de opprettholder reglene når de selv følger dem i frykt for sanksjoner.

Abstract

The premise of this paper is to explore how mothers talk about different taboos in motherhood, and how the formation of identity and norms are highlighted in the discussion. Becoming a mother involves creating a new identity, and to relate to new social groups and institutions. How do mothers manoeuvre between the norms and expectations from society, how do they achieve affiliation in a group with other mothers, and which processes are in place when the identity of motherhood is forming? After concluding this study, I'll hopefully be able to meet families and parents with a greater understanding of their experiences.

This paper is based on a qualitative survey, where I've attempted to reach an insight into mothers' experiences regarding the development of motherhood, which norms and expectations they have to adhere to, and how mothers both support and affirm each other in their shared experiences. This will be analyzed in the perspective of symbolic interactionism, and especially in the development and the safeguard of the self, and how social control regulates norms and deviations. Additionally, I use Orna Donath's study *Regretting Motherhood* as a foundation and a basis for comparison in my research. The thesis question of this project is: *How do the formation of identity and deviations appear in the discussion when mothers talk about norms linked to motherhood?*

I've conducted focus group interviews to gather data for the survey. Additionally, I chose to make an exhibition of different taboos that are linked to motherhood. This served as a common base for the conversation between the informants. The informants of this project constitute a total of five women, split into two groups. Three of them are first time mothers, and two of them have two children each.

Because of the number of informants, it is not possible to generalize the data. Rather, I try to identify and listen to voices that can nuance what motherhood involves, and to show which processes women go through in developing their new identity and roles as mothers. In that way, both the welfare apparatus and women who plan on having children can be more prepared for what awaits them regarding feelings, expectations, norms and social control.

In the collected data I've noticed several interesting findings that in a wide array show norms for motherhood, expectations the new mothers had for themselves, and the expectations from

others. The informers talked about the mother's love that didn't immediately occur, the challenge of mixing roles, such as in the couple's relationship and as an employee, bodily changes, support from their networks, maternity groups and healthcare workers, and which challenges that can be experienced as taboos. In the analysis these subjects are discussed respectively as: forming of identity, and norms and deviations, based in symbolic interactionism.

In the conversations between the mothers there is both a sense of safeguarding one another, and a strive for maintaining the interview as safe and including. The mothers confirmed each other's experiences, while confirming the norms of motherhood, and they shared their sufferings, and which norms they have broken themselves. The results of the survey show that mothers want a wider framework when it comes to motherhood, a mild regulation in performing the care, while they at the same time are completely reliant on both professional care and support from other mothers. There are some aspects of motherhood which see the light of day first when they are broken. Social control in a maternity group can either confirm these broken norms and expand the framework or practice a form of sanctioning of the norm-breakers by labelling them as deviants. The mothers want some of the aforementioned social control to disappear, knowing at the same time that they work as a maintaining device of the rules they adhere to themselves, in fear of the same sanctions.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	9
1.1 Bakgrunn for valg av tema	9
1.2 Formålet med oppgaven.....	9
1.3 Avgrensning og begrepsavklaring	9
2. Metode	12
2.1 Kvalitativ metode.....	12
2.2 Design	13
2.3 Fokusgruppe	13
2.5 Utvalg og rekruttering	14
2.6 Intervju og transkribering	15
2.7 Analyse av data	17
2.8 Etske hensyn	17
3. Teori og tidligere forskning	19
3.1 Symbolsk interaksjonisme.....	19
3.1.1 Å observere seg selv utenfra.....	19
3.1.2 Ivaretagelse av selvet.....	20
3.1.3 Normer og sosial kontroll	20
3.1.4 Å angre – det største tabu	21
3.2.2 Mødre i det offentlige rom	22
3.2.3 Morskap som relasjon	22
3.2.4 Hva kan mødre føle?.....	23
3.2.5 Avvikende atferd.....	25
3.2.6 Utviklingen av en ny identitet	25
3.2.7 Egentid.....	26
3.3. En mor blir til	26
3.4 Håndheving av sosiale spilleregler.....	27
3.5 Det hellige morskap.....	28
4. Presentasjon av funn og analyse	29
4.1. «Jeg tror det er litt vanskelig å snakke om»	29
4.2 «Du takler ikke at ungen din skriker liksom»	31
4.3 «Liksom vært redd for at folk skal nevne det».....	33
4.4 «Man skal jo ha det kjempefint når man har et barn sammen»	36
4.5 «Men noen dager savner man jo å ikke ha barn»	40
4.6 «Legg fra deg ungen og gå ut og tell til ti».....	42
4.7 «Det blir bedre»	43
4.8 «Hvor er det godt nok, hva er en god nok mor?»	44

5. Avslutning.....	48
Litteraturliste	50
Vedlegg	52

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Interessen for et spesifikt felt kommer ofte fra erfaringer i hverdagen, fra kjennskap til mennesker som hører til en bestemt gruppe, eller temaer man har en særskilt interesse for (Magnusson & Marecek, 2015, s. 27). Jeg har jobbet i barnehage i flere år, og mange i min omgangskrets og familie har små barn. Mange foreldre har fortalt om ulike vanskeligheter, stress og bekymringer knyttet til omsorgsrollen, før de understreker at det er verdt det. At på tross av alle utfordringer på veien, er det ingen som angrrer på at de fikk barn. Jeg ble nysgjerrig på om det faktisk er slik at det er verdt det for alle, eller om det finnes mødre som angrrer på at de fikk barn. At de finnes fikk jeg bekreftet da jeg leste Orna Donaths studie *Regretting Motherhood* (2017). Planen var å snakke med angrende mødre i Norge, men i samråd med veilederen min kom vi frem til at det ville bli for vanskelig å finne nok informanter. Ikke fordi de ikke finnes, men fordi de skulle ønske å snakke med meg om det, og det skulle finnes mange nok i riktig kategori i passe geografisk avstand. Dessuten viste *Regretting Motherhood* at disse mødrene finnes, og jeg vil ikke gjøre akkurat det samme som henne, men heller bruke hennes studie som inspirasjonskilde.

1.2 Formålet med oppgaven

Oppgaven er aktuell i et familierapeutisk perspektiv fordi det er viktig for familierapeuter, helsesøstre, jordmødre og andre faggrupper som er i kontakt med mødre, å vite hvilke prosesser kvinner gjennomgår når de får barn. Mødre trenger et språk for det som er vanskelig å snakke om, og det som bryter med normene for morskap, og da er det nødvendig at vi som fagfolk kan dette språket selv. Det er vår oppgave å legge til rette for at flere mødrepraksiser kan få plass innenfor rammene for morskap, og at det er støtte og hjelp som først og fremst møter mødre som åpner opp om normbrudd, ikke stemping og utestengning. Problemstillingen blir derfor *Hvordan kommer identitet og normer til syne når mødre snakker om tabuer knyttet til morsrollen?*

1.3 Avgrensning og begrepsavklaring

Det finnes selvsagt mange måter å utforske morskap på, og jeg ønsket å se møtet mellom mødre, og hvilke sosiale regler og normer de følger i sin interaksjon, i tillegg til erfaringene

de kan fortelle om. Jeg har valgt å analysere materialet mitt med særlig vekt på hvordan mødre tilpasser seg og bekrefter hverandre gjennom identitetsdannelse og meningsskapning, og da ble symbolsk interaksjonisme en fornuftig vei å gå. Ved å forske på den måten jeg gjør, med fokusgruppeintervju, får oppgaven min et dobbelt lag: jeg får se normer og identitetsdannelse utspille seg foran meg, i tillegg til et innblikk i mødrenes tidligere erfaringer og opplevelser gjennom det de forteller.

Jeg har valgt å snakke med mødre som relativt nylig har født, og som derfor har både svangerskap, fødsel og barseltid friskt i minne. De husker sannsynligvis mer av disse erfaringene enn mødre som har eldre barn. I tillegg er det større sjanse for at informanter i samme livssituasjon har et felles utgangspunkt for et slikt intervju, enn hvis jeg rekrutterte mødre med barn i svært ulik alder. Mitt tidsperspektiv er dessuten morskap i dag, og ikke hvordan det opplevdes for mødre flere år tilbake.

Jeg valgte å snakke med mødre og ikke fedre, fordi studien min tok for seg tabuer som blant annet angikk svangerskap, fødsel, amming og kroppslige forandringer. Den handler derfor ikke bare om generelle utfordringer for foreldre, men om spesifikke normer og regler som gjelder for mødre i dag.

I oppgaven bruker jeg begrepet *tabu*, og følger da Halldis Karen Leiras definisjon i *Det gode nærvær – kulturens psykologiske betydning* (2003). Hun definerer tabu som et kulturelt forbud mot å se, høre og fortelle. Tabu skaper ugyldiggjøring av erfaringer, ved at de ikke kan fortelles om (Leira, 2003, s. 14).

Jeg bruker begrepet *morskap* om rollen, relasjonene og oppgavene man har som mor, og ikke som et slektskapsbånd mellom foreldre og barn, slik begrepet *farskap* gjerne brukes.

1.4 Oppgavens oppbygning

Denne oppgaven er delt inn i fem kapitler, inkludert innledning og avslutning. I oppgavens første kapittel introduserer jeg temaet for undersøkelsen, oppgavens formål, avgrensning og oppbygging. I kapittel to går jeg gjennom problemstilling, valg av metode, design for oppgaven og fokusgruppeintervju, utvalg og rekruttering av informanter, prosessen med intervju og transkribering, analysemetode og etiske refleksjoner. Deretter følger kapittel tre, med teori og tidligere forskning knyttet til temaet. Kapittel fire tar for seg selve analysen,

mens kapittel fem avslutter oppgaven, med oppsummering av prosjektets innhold og gjennomføring.

2. Metode

I dette kapitlet beskriver jeg metoden og designet for oppgaven min, gjennom å vise hvordan jeg kom frem til problemstilling, valg av metode, intervjudesign, hvordan jeg fikk tak i informanter, og hvordan analysen ble til. I tillegg forteller jeg litt om utfordringer på veien og endringer som ble gjort å for å kunne gjennomføre forskningen og intervjuet slik jeg ville. Metodekapitlet er hovedsakelig basert på Steinar Kvaales *Det kvalitative forskningsintervju* (1997), og Eva Magnusson og Jeanne Mareceks *Doing interview-based qualitative research* (2015).

2.1 Kvalitativ metode

Min største inspirasjon for oppgaven er Orna Donaths studie av israelske kvinner som forteller at de angrer på at de fikk barn. Donath har intervjuet 23 kvinner, og fått innblikk i deres personlige, skamfulle, tabubelagte og vanskelige følelser og tanker. Hun ser ut til å ha kommet helt nær det disse kvinnene opplever, det ekte og autentiske. De har åpnet seg opp om vonde og forbudte følelser, og latt forskeren ta del i det og videreformidle det. Det samme ønsket jeg gjøre da jeg skulle snakke med mødre i mitt prosjekt. Håpet var at mine informanter ville være komfortable med å dele vanskelige tanker og følelser med meg og de andre informantene, som de aldri hadde møtt før.

For å finne ut mer om hvilke tabuer mødre er villige til å snakke om, valgte jeg å bruke kvalitativ metode med fokusgruppeintervju. Gjennom kvalitativ metode er det mulig å studere det som foregår i menneskers indre verden, ved å tolke det som beskrives ut fra en kontekst. Mennesket befinner seg alltid i en sosial kontekst. Informantene ble plassert i en ny kontekst da de ble med i fokusgruppa, og forholdt seg til utstillingen, gruppa og meg som moderator og forsker. Der skulle de fortelle om en relativt ny kontekst i livet sitt; morsrollen i Norge i 2020. Hvordan skaper de mening i sin tilværelse og hvordan forteller de om den til en gruppe mennesker de aldri har møtt før (Magnusson & Marecek, 2015, 2)? Også Aksel Tjora er opptatt av hva konteksten gjør med et forskningsprosjekt i sin bok *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2017). I kvalitativ forskning skal man være spesielt oppmerksom på hvilken kontekst man selv er i, og hvilken kontekst informantene er i. Jeg vet for eksempel at jeg fikk det materialet jeg fikk fordi jeg designet forskningen slik jeg gjorde, og fordi akkurat denne informantgruppa sa det de sa.

2.2 Design

Jeg valgte å lage et kontekstdesign - en slags utstilling i intervjurommet – basert på det jeg hadde lest om temaet. Jeg skrev ut ulike sitater fra *Regretting Motherhood* (2017) av Orna Donath og *Motherhood* (2018) av Sheila Heti, og satte dem opp på veggene som bilder. I tillegg hengte jeg opp lapper med utsagn jeg anså som tabuer for mødre, ut fra ulike setninger jeg hadde snappet opp fra foreldre jeg kjenner, og tanker jeg selv har. Bøkene jeg brukte som grunnlag for prosjektet lå fremme på bordet slik at informantene kunne bla i dem. Dette gjorde gruppeintervjuet mer effektivt enn om vi skulle ha brukt tid på å snakke om temaet, for deretter å komme frem til erfaringer og tanker informantene ville dele. Ved å utsette dem for en felles opplevelse, hadde vi alle samme utgangspunkt da vi startet intervjuet, og selv om deres bidrag baserer seg på ulike, personlige erfaringer, hadde vi etablert hva vi skulle snakke om og kunne starte på samme sted (Tjora, 2017, s. 15).

Jeg valgte å gjennomføre intervjuene hjemme i min egen stue. Alternativet var å finne et grupperom på skolen, og jeg synes det ble for upersonlig og lagde mer jobb for meg enn å ha det hjemme. Tjora mener det er mest vanlig å ha intervjuer på egen arbeidsplass eller hjemme hos informanten (Tjora, 2017, s. 120). Det ville ikke vært naturlig å gjennomføre et intervju på min jobb, og ettersom det skulle gjøres i en gruppe, ville jeg ikke be om å ha det hos en av informantene. Jeg ville at deres deltakelse skulle skape så lite stress og arbeid for dem som mulig, og valgte derfor å be alle hjem til meg.

Jeg prøvde å skape et komfortabelt rom å være i, med tente lys, gode stoler og kaffe på bordet. Det skapte en kontrast mellom utstillingen på veggene og temaet for intervjuet, og gjorde det kanskje trygt nok til å kunne fortelle om negative erfaringer til ukjente mennesker. Måten jeg designet intervjuet mitt på, gjorde at jeg fikk det materialet jeg fikk. Det kunne vært gjort på mange andre måter, og med annet materiell som resultat.

2.3 Fokusgruppe

Grunnen til at jeg ville ha fokusgrupper og ikke individuelle intervju, er at jeg ønsket en diskusjon mellom informantene. Jeg mener det ble mer ekte når informantene fikk dele tanker og erfaringer med mennesker i liknende situasjoner. De fikk mulighet til å sette ord på sin virkelighet sammen med andre, og interaksjonen i gruppa la til rette for mer spontane svar enn hva en samtale mellom informant og forsker ville gjort. I tillegg er det en effektiv måte å

skaffe data på, ettersom man får svar fra flere informanter samtidig (Tjora, 2017, s. 123). Hvis jeg hadde gått for enkeltintervjuer, hadde jeg risikert at samtalen og innholdet i den hadde blitt for mye styrt av meg, og jeg kunne derfor gått glipp av viktig informasjon de deler med hverandre (Magnusson & Marecek, 2015, s. 2). Håpet var at det som ble sagt skulle føre til nye diskusjoner og deling av erfaringer, og at de fikk assosiasjoner og nye perspektiver av hverandre (Tjora, 2017, s. 123). Jeg ville gi dem muligheten til å kjenne seg igjen i hverandres historier, og samtidig få sette ord på egne opplevelser i møte med andre i samme situasjon. På denne måten kan intervjuene være en framforhandlet stemme eller en dialogisk stemme blant dagens mødre.

Materialet kan ikke generaliseres ettersom det bare er fem informanter fordelt på to fokusgruppeintervjuer, men det de sier er et viktig bidrag til åpenheten rundt morsrollen og alt den innebærer. Jeg brukte lang tid på å forberede fokusgruppeintervjuene, hvordan det skulle være i rommet, hvordan vi skulle sitte, hva jeg skulle si og gjøre. Håpet mitt var at jeg skulle klare å legge til rette for åpenhet og toleranse, og at alle skulle få snakke.

En fokusgruppe legger føringer for hva hver informant føler at han eller hun kan si, og innspillene de kommer med kan påvirke hva resten av gruppa mener og sier (Magnusson & Marecek, 2015, s. 2). Ønsket mitt for gruppa var at de skulle påvirkes til åpenhet, ikke sjenanse. Det var mitt ansvar som moderator å legge til rette for åpenhet og trygghet i gruppa, slik at informantene kunne dele tanker som var vanskelige å sette ord på, eller holdninger som ikke går overens med oppgavene som hører til morsrollen.

2.5 Utvalg og rekruttering

Jeg ville bruke to grupper med mødre i min studie, hvor hver gruppe bestod av fire til fem informanter. Det vil sannsynligvis være en forskjell på hva som sies i en gruppe og hva som sies i et individuelt intervju, og jeg ønsket å få til en gruppedynamikk med en samtale mellom flere som var i samme situasjon. Jeg ville også gjerne ha mer enn én gruppe for å kunne sammenlikne det som ble sagt, og eventuelt gå videre på et eller flere temaer som gikk igjen i begge grupper.

Jeg spurte venner om de kunne spørre sine venner med barn om å være med. Det var mange som hjalp meg med å finne mulige informanter, og jeg fant også noen som kjente noen i min

egen omgangskrets. Jeg sendte ut mail med informantskjema til dem det gjaldt, og da de takket ja til å bli med, la jeg alle til i en Messenger-gruppe slik at det ble lettere å avtale tidspunkt og sammensetning av grupper. Selv om det var nok informanter i starten, var det flere som falt fra etterhvert. Hovedsakelig var det vanskelig å finne datoer som passet alle, og noen av dem med veldig små barn kunne ikke komme fra lenge nok til å bli med. Det kan ha vært andre ting som kom i veien, eller at de valgte å utsette eller avlyse avtalen fordi de ikke ønsket å være med likevel.

Til slutt hadde jeg en gruppe med tre mødre og en gruppe med bare to mødre. Det skulle egentlig være tre i begge, men det ble meldt avbud i siste liten. Det hadde jeg da opplevd flere ganger, og ville ikke ta sjansen på å utsette intervjuet på nytt. Jeg var avhengig av å følge min tidsplan for prosjektet, og hadde ikke råd til å la det ta lenger tid. Heldigvis bestod det første intervjuet av tre informanter slik jeg ønsket. Dette gjorde det lettere for meg å være en større del av samtalen i det andre intervjuet, uten å dominere eller prege samtalen i for stor grad, da jeg hadde erfaringen fra det første. I det andre intervjuet var jeg derfor litt mer aktiv som moderator, og stilte flere spørsmål enn i første intervju. Det kom dessuten opp temaer i det første intervjuet som jeg ønsket å gå videre med i neste gruppe.

2.6 Intervju og transkribering

Informantene fikk tid til å gå rundt og se på utstillingen, og fikk beskjed om å ikke snakke mens de gikk rundt. Det ville bli vanskelig å ta opp lyden så langt unna, og jeg ville ikke gå glipp av de umiddelbare tankene og innspillene etter de hadde sett utstillingen. Jeg forklarte dem på forhånd hvordan det skulle foregå, og at jeg ville sette på lydopptakeren da alle hadde satt seg. Samtalen skulle hovedsakelig drives av dem, men jeg gjorde det klart at jeg kunne stille spørsmål først og underveis for å drive samtalen videre ved behov. Jeg hadde derfor ingen intervjugiude jeg fulgte slavisk, men en liste over mulige spørsmål jeg kunne stille. Informantene tok ansvar for samtalen, og jeg stilte derfor bare et par spørsmål underveis. Jeg forklarte også at de selv bestemte hvor mye de ville dele av sine personlige erfaringer, og at det var mulig å snakke om temaet uten å bli privat.

Da de hadde gått rundt og sett og lest i ca. ti minutter, satte vi oss ned rundt bordet og skrudde på lydopptakeren. Begge gruppene var litt usikre på hvem som skulle sette i gang samtalen, så jeg startet med et spørsmål i begge intervjuene: «Hva er deres umiddelbare tanker om det dere

nå har gått rundt og lest?». Etter dette fløt samtalen naturlig i begge gruppene. Jeg ble overrasket over hvor mye de delte, og at alle informantene snakket om personlige erfaringer. De kjente seg igjen i det som stod i bøkene og i utstillingen, og i det de andre informantene fortalte. Jeg oppfattet at det oppstod en tillit mellom mødrene, kanskje på grunn av utstillingen, som gjorde at de viste stor forståelse for det de andre delte. Rommet virket trygt, noe jeg håper og tror at informantene også følte på. Jeg kan ikke vite hva de valgte å ikke si høyt, men for meg virket det som om de delte relativt fritt. Utstillingen gjorde at rommet ble et slags snakke-laboratorium for skam og tabu, et sted hvor det var lov og lagt opp til at man skulle dele tanker og følelser som man ellers holder for seg selv.

Som nevnt tidligere tok jeg større del i samtalen i gruppe to. I det første intervjuet sa de tre informantene mye om hva de skulle ønske at hjelpeapparatet hadde gjort annerledes både da de var gravide og etter at de hadde født. Dette gjorde at jeg ville la oppgaven min gå i den retningen, ettersom jeg er på vei til å bli en del av dette hjelpeapparatet selv. I det andre intervjuet ble det derfor naturlig å stille flere spørsmål om dette temaet, og informantene tok det også opp selv.

Etter intervjuene transkriberte jeg alt, og lydfilene ble slettet for å ivareta personsikkerheten. I det første intervjuet snakket jeg med tre førstegangsmødre, som jeg har valgt å kalle Amanda, Birgitte og Camilla. Amanda og Camilla var i permisjon da jeg snakket med dem, mens Birgitte var ferdig med permisjonen og tilbake i jobb og studier. I det andre intervjuet snakket jeg med Dina og Eva, som begge er andregangsmødre. De var begge i permisjon med sin yngste da vi snakket sammen. Hvert sitat innledes med informantens fiktive navn.

Jeg testet lydopptakeren på forhånd og var sikker på at den fungerte som den skulle. Jeg fant også riktig avstand mellom informantene og opptakeren slik at jeg fikk riktig volum på opptaket (Kvale, 1997, s. 102). Under transkriberingen var det noen ganger vanskelig å høre hva som ble sagt, slik at jeg måtte gå tilbake og høre gjennom flere ganger. Det gikk til slutt, og med litt tålmodighet fikk jeg transkribert alt. Det møysommelige arbeidet med transkriberingen gjorde at jeg ble godt kjent med samtaleene og dermed bedre forberedt til analysen.

2.7 Analyse av data

Ut fra transkriberingen lagde jeg en oversikt over hvilke temaer informantene snakket om. Jeg delte det inn i temaene morskjærighet, parforhold, kroppslige endringer, nettverk, profesjonell hjelp og anger. Deretter forsøkte jeg å løfte det opp og finne sammenhenger og paradokser mellom de ulike temaene. Jeg så at mye av sitatene handlet om å finne sin rolle som mor, og å sjonglere de forskjellige rollene de har, både som partner, venn og arbeidstaker. I tillegg snakket de om forventningene fra seg selv og omgivelsene, og hvilke normer som nå gjelder for dem som mødre. Jeg fant dessuten noen paradokser, blant annet at de ønsker å få utføre oppgavene som mor på sin måte, og ikke bli dømt av andre, samtidig som de har et stort behov for hjelp og veiledning av fagpersonell og andre mødre. Da jeg hadde kommet frem til disse overordnede temaene, kom veilederen min og jeg frem til at det kunne være interessant å se dem i lys av symbolsk interaksjonisme. Etter å ha skrevet en presentasjon av funnene, og underbygget dem med teori og tidligere forskning, analyserte jeg tre temaer i et symbolsk interaksjonistisk perspektiv; dannelsen av identitet, sjonglering av roller, og hvordan normer og avvik kommer til syne.

2.8 Ethiske hensyn

I Steinar Kvales kapittel om etiske sider ved intervjuprosessen, snakker han om *tematisering* (Kvale, 1997, s. 67). Han mener at formålet med en undersøkelse også skal handle om en forbedring av den menneskelige situasjonen som utforskes, og ikke bare innhenting av kunnskap og dens verdi. Formålet med undersøkelsen min er først og fremst å få kunnskap om hvilke prosesser mødre går igjennom når de utvikler sin identitet som mor, og hvordan de forholder seg til normer om og forventninger til morskap. Jeg ville skape et rom hvor alt kunne sies, hvor jeg kunne få tak i de «ulovlige tankene». I tillegg er et av målene med studien at hjelpeapparatet rundt mødre og foreldre skal være bedre rustet til å møte alle opplevelsene, ikke bare de vi kjenner til fra før. Både helsesøstre, familieterapeuter og andre fagpersoner som jobber med familier kan få muligheten til å lære mer om hva mødre spesielt, og foreldre generelt, føler på når de navigerer i sin nye hverdag. Slik kan de, og jeg, forhåpentligvis stille bedre forberedt i møte med familier i en vanskelig situasjon. Jeg ser med andre ord etikken i denne undersøkelsen også som en slags moralsk forpliktelse til å gjøre terapirommet og hjelpeapparatet mer åpent for tabuer og skam. Det er viktig for meg å legge til rette for at spekteret for hva som kan sies, blir større.

Forholdet mellom informantene og meg skulle være nært nok til at de følte tillit og trygghet, men avstand nok til at de ikke tilpasset sine svar etter hva de trodde undersøkelsen min trengte (Kvale, 1997, s. 69). Det var viktig at deltakerne i prosjektet fikk innsyn i det de var med på, og hadde den informasjonen som trengtes før de ga sitt samtykke til å delta. Jeg tok utgangspunkt i en intervjuguide da jeg stilte spørsmål, men intervjuet var semi-strukturert og spørsmålene kunne endres underveis. Informantene var klare over rammene for intervjuet og hva som var forventet av deres deltakelse, men de kunne ikke forberede seg på alle spørsmål eller svar. Etter mitt syn er dette med på å gjøre samtalen mer spontan og styrt av informantene selv, fordi de i større grad kan reagere og svare mer impulsivt, og å være til stede i den konteksten gruppen utgjør. I informantskrivet har de alle skrevet under på at de har taushetsplikt og at de ikke kan dele informasjon eller navn på de andre deltakere. I tillegg ble de forsikret om at materialet ble slettet etter transkribering og at de kunne være trygge på at det de delte ikke kunne spores tilbake til dem (Kvale, 1997, s. 68).

3. Teori og tidligere forskning

3.1 Symbolsk interaksjonisme

George Herbert Mead, Robert Park og William Thomas representerte Chicagoskolen tidlig på 1900-tallet, som den kvalitative sosiologien utviklet seg fra. De ønsket at kvalitativ forskning skulle foregå ute i felt, hvor studentene selv kunne observere det de forsket på, i stedet for å lese om andres erfaringer og observasjoner. Herbert Blumer (2017) kalte denne kvalitative analysetradisjonen for symbolsk interaksjonisme, særlig basert på George Herbert Meads (2017) tekster (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 29). Selv hadde Blumer noen premisser for symbolsk interaksjonisme. Han mente blant annet at mening oppstår i relasjon med andre, der meningen defineres gjennom sosial interaksjon. Mening er noe mennesket tolker ut fra konteksten det befinner seg i, og ikke noe man automatisk overtar fra andre. Alle mennesker forholder seg til omgivelsene ut fra hvilken mening det har for dem (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 30).

3.1.1 Å observere seg selv utenfra

Mennesket reflekterer over sine egne handlinger, og hvordan de tolkes av andre, og reflekterer over hva som vil komme til å skje i en interaksjon. På denne måten blir individet både subjekt og objekt, i det det ser seg selv utenfra og tar andres perspektiv. Ifølge George Herbert Mead (2017) forholder mennesket seg til seg selv på lik linje med andre ting. Mead utdyper dette ved å dele selvet inn i to deler, «jeg» og «meg». «Jeget» er den impulsive og kreative delen av selvet, som kan agere spontant og på tvers av samfunnets normer og verdier. «Meget» har integrert disse normene og verdiene, og handler ut fra tidligere sosiale erfaringer. Mead hevdet at selvet er sosialt skapt, og hele tiden er i endring gjennom stadig nye sosiale prosesser. Mead mener at selvet kan påvirke og endre den sosiale virkeligheten. Den forhandlede orden er et forslag til en virkelighetsoppfatning. Individet må forholde seg til dette, men trenger ikke å overta denne oppfattelsen. (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 31).

Mead (2017) ser individet som handlende aktør, men individets valgmuligheter påvirkes av den sosiale delen av selvet, som har internalisert samfunnets normer, forventninger og verdier. Det er nødvendig å fremstille seg selv forståelig for andre, for å kunne være en del av et fellesskap. På denne måten er selvet til en viss grad underlagt sosial kontroll. «Den generaliserte annen» er samfunnets stemme i individet. Selvet og samfunnet forutsettes av

denne internaliseringen, og Mead setter derfor helheten, det sosiale nivået, som primærnivå. (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 32).

3.1.2 Ivaretagelse av selvet

Erving Goffman (2017) ser på selvet som bestående av to komponenter, slik Mead gjør; en subjektiv aktør og en sosialt konstruert komponent. En vellykket interaksjon mellom individer er, ifølge Goffman, når deltakerne tilpasser seg hverandre, respekterer hverandres fremstillinger av seg selv, og samarbeider for å opprettholde en gjensidig respekt (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 36). Når en sosial gruppe får et nytt medlem, er medlemmene interessert i å få så mye informasjon som mulig om det ukjente mennesket, og det nye medlemmet ønsker informasjon om gruppa. Informasjon om hverandre hjelper deltakerne med å definere situasjonen, og til å forstå hva partene kan forvente av hverandre. (Goffman, 1996, s. 24). Individet uttrykker seg på to måter; ved signalene som blir gitt bevisst, og signalene som blir avgitt uten at det har kontroll over dem. Mottakerne må ta begge disse uttrykksmåtene i betraktning når oppførsel og handling skal tolkes (Goffman, 1996, s. 25).

Goffman (2001) kan tolkes på flere måter, og deles særlig inn i to forståelser: spillteoretisk, hvor mennesket forsøker å fremstille seg selv på en bestemt måte for å oppnå en gevinst, og symbolsk interaksjonistisk, hvor mennesker handler etter de forventningene og normene som legger føringer for den enkelte sosiale samhandling. Det er den siste forståelsen jeg bruker i min analyse, med særlig fokus på hvordan individer ivaretar seg selv og andre i en interaksjon. De går inn i en situasjon med en formening om hvilke regler som bestemmer rammene for situasjonen, og handler deretter for å oppnå en vellykket interaksjon. Deltakere i en samhandling hjelper hverandre til å opprettholde definisjonen av samhandlingen, ved å støtte og bekrefte hverandres selv (Branaman, 2001, s. 97). Goffman (2017) var dessuten opptatt av de forskjellige rollene et individ inntar, ut fra konteksten han eller hun befinner seg i. I et symbolsk interaksjonistisk perspektiv er det interessant å se hvordan individer sjonglerer sine ulike roller ut fra kontekst, og motsetningsforholdene som knytter seg til problemidentitet (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 61).

3.1.3 Normer og sosial kontroll

Avvikende atferd er atferd som noen ser som avvikende. En handling er altså ikke avvikende i seg selv. Samfunnet etablerer forskjellige sosiale kategorier, og forbinder disse med

spesifikke positive eller negative egenskaper og handlinger. Et menneske kan ha en egenskap eller begå en handling som bryter med de normative forventningene i en spesiell kategori (Järvinen & Mik-Meyer, 2017, s. 35). Ifølge Howard S. Becker (1996) har alle sosiale grupper et sett med regler, eller normer, som gjelder for alle dem som ønsker å være del av gruppa. Sosiale regler er med på å definere situasjoner og hvilken oppførsel som er passende i den gitte situasjonen. Bryter man med disse normene, risikerer man å miste sin tilhørighet til gruppa, og bli det Becker kaller en «outsider» (Becker, 1996, s. 5). Regler kan deles inn i to typer; regler som følger en lov og håndheves av politiet, og uskrevne regler som skaper normer for hvordan vi oppfører oss. De uskrevne reglene kan håndheves av alle, og gjør at medlemmene av en gruppe kan utføre en form for sosial kontroll (Becker, 1996, s. 6).

Ulike grupper anser ulik oppførsel som avvik, noe som viser at personen som dømmer, hvordan den prosessen foregår, og konteksten den foregår i har en tydelig sammenheng. Det er ikke slik at et avvik i én situasjon nødvendigvis er et avvik i en annen (Becker, 1996, s. 8). Avvik er skapt av samfunnet, ved at grupper lager regler som kan brytes, og støter ut medlemmer som er regelbrytere. På denne måten er et avvik en konsekvens av at en regel finnes. Om en handling oppfattes som et avvik, avgjøres også av hvem som utfører handlingen og hvem handlingen går utover. Noen regler ser ut til å gjelde mer for noen enn for andre (Becker, 1996, s. 8.)

3.1.4 Å angre – det største tabu

Ifølge Orna Donath (2017) er det å angre på å ha fått barn noe det nærmest ikke snakkes om, og et fenomen mange stiller seg skeptisk til eksistensen av. I hennes prosjekt *Regretting Motherhood* gir hun 23 israelske kvinner muligheten til å fortelle om at de angre på at de fikk barn. Donath hevder at morskap blir fremstilt som en selvfølgelig del av en kvinnes liv, og som en bekreftelse på at man har levd riktig som kvinne. Ifølge Donath kan alt angres på her i livet, bortsett fra det å bli mor. Kvinner som vurderer å få barn trenger ikke å frykte anger slik de barnløse kvinnene gjør, fordi det ikke anses som en mulig reaksjon på dette livsvalget. Gjennom sin studie avkrefter Donath dette. Målet med prosjektet er å definere anger som en egen moderlig følelse, ulik andre konfliktfylte og ambivalente følelser knyttet til morsrollen, og utfordre det pronatale paradigmet og definisjonen av hva en «god mor» er (Donath, 2017, s. 3).

Natal kommer av latin og betyr «det som kommer fra fødselen», og med pronatalisme menes ideen om at alle ønsker seg eller burde ønske seg barn. Antinatalisme forstås som motsatsen til dette, og kommer blant annet til uttrykk gjennom negative reaksjoner på samfunnets tilpasning til barnefamilien (Tove Ingebjørg Fjell, 2008, s. 13).

3.2.2 Mødre i det offentlige rom

Donath (2017) starter artikkelen med å beskrive mange av de positive og negative følelsene morsrollen bringer med seg, og at de fleste av dem er såkalt akseptable. Samfunnet har makt over hva morsinstinkt og moderlige følelser er, og kvinnene i Donaths studie opplever en følelse av anger som kommer i konflikt med dette. Dette viser hvor sterke de sosiale og kulturelle mekanismene som styrer kvinnelighet og morskap er. Deltakerne i prosjektet skiller klart mellom objektet, altså barna, og opplevelsen, morsrollen, når de forklarer hva de mener med anger. Det er selve rollen som mor de angreir på, selv om de elsker barna sine høyt og tar på seg det ansvaret de har valgt å få. Ved å ønske å fjerne morsrollen fra livet sitt, går de mot forestillingen om den konstruerte feminine identiteten som, uansett hva, passer inn i morsrollen og vurderer den som en verdifull erfaring.

På den ene siden blir kvinner fortalt at det å være mor ligger instinktivt i dem, og er noe de klarer helt av seg selv. På den annen side blir de samtidig fortalt hvordan de skal gjøre det, hva som er rett og galt, og kommer inn i et system i helsevesenet med det samme de er gravide. Samfunn i Vesten fremstiller mødre som oppofrende, tålmodige og så omsorgsfulle at det nesten kreves at hun setter sine egne behov til side (Donath, 2017, s. 32).

3.2.3 Morskap som relasjon

Morsrollen forandrer seg både ettersom barnet løsriver seg og flytter seg gradvis lenger fra moren, men også fordi samfunnet forandrer seg. Ifølge Donath (2017) presenteres mødre på en mer og mer seksuell måte, i form av uttrykk som MILF og Yummy Mummy, i tillegg til at idealmoren skal «ha alt». Hun skal ikke bare være mor, hun skal også ha en karriere, være engasjert i barnehage og skole, og i tillegg være sexy (Donath, 2017, s. 33). I det man blir mor, endres livet drastisk. Man har nok en rolle å fylle, og de forskjellige sosiale forholdene man har kommer i konflikt med hverandre. I tillegg kommer den emosjonelle belastningen ved å være ansvarlig for en annens liv. Donath spør seg om vi ville sett annerledes på

morskapet hvis det å være noens mor ble sett på som et sosialt forhold på linje med andre sosiale forhold, i stedet for en rolle man skal fylle (Donath, 2017, s. 190).

Den morsrollen som vi i dag ser på som riktig, er ikke statisk og uavhengig av kultur og historie. Donath (2017) trekker blant annet frem eksempler fra det tolvte århundre, hvor troende kvinner ble sett på som helter og martyrer, og kunne forlate barna sine hvis de hadde sterkere religiøse behov enn familiære. I Middelalderen kunne det å få barn også bli sett på som en handling som kom i konflikt med individualitet, pietisme eller utdanning, og barn kunne bli omtalt som en straff fra oven (Donath, 2017, s. 211). Det har til alle tider vært vanlig å måle fordeler og ulemper opp mot hverandre når man snakker om det å få barn, men det er bare når man skal overtale kvinner til å få barn, at det i vår tid er legitimt å gjøre dette. Hvis en slik måling brukes til å vise alle ulempene morskapet fører med seg, risikerer man å bli sett på som kald og kynisk, egenskaper som ikke hører hjemme i diskusjonen om morskap (Donath, 2017, s. 212). Hvis mødre får mulighet til å ta denne overveielser, ville de i større grad blitt ansett som mennesker som tenker, føler, verdsetter, undersøker og forestiller seg. De blir noe mer enn bare en rolle. Donath viser til Judith Stadtman Tucker, en amerikansk kvinnesaksaktivist, og hennes distinksjon mellom morskap som rolle og morskap som relasjon. Å se morskap som relasjon åpner opp for større variasjon i kvinners liv, og mer plass til subjektet. Det er fremstillingen av morskap som rolle, som ifølge Tucker gjør at det eneste målet for kvinnen blir å strekke seg etter idealmoren, som en slags månedens ansatt som yter service for barna sine (Donath, 2017, s. 214).

3.2.4 Hva kan mødre føle?

Donath (2017) forklarer begrepet anger som noe psykisk og sosialt. Følelser oppstår alltid i en sosial kontekst, og følger normer for oppførsel og kjønn. Ut fra disse normene sorterer man hvilke følelser som er aksepterte og hvilke man burde undertrykke. Kulturelle normer forteller oss når disse følelsene er riktige eller upassende, og når de er nødvendige eller ubegrunnede. I religion og jus er for eksempel anger en helt nødvendig følelse for å oppnå tilgivelse eller for å rette opp sitt moralske kompass. Når det gjelder morsrollen kan det se ut til at følelsen anger ikke er lov.

Ifølge Donaths undersøkelse skal mødre føle en form for konstant kjærlighet for barna sine uansett hvordan de oppfører seg, og de skal glede seg over å ha barn. Når oppgavene er

krevenne, skal hun utføre dem uten å klage, siden det å være mor er en naturlig og uunngåelig del av kvinners liv (Donath, 2017, s. 34). Disse reglene for følelser er dessuten internalisert i kvinnen, som selv ender opp med å legge føringer for hva hun burde føle og ikke (Donath, 2017, s. 35). For at andre skal se en som en såkalt «god mor», må mødre spille rollen sin riktig, og fremstille seg selv riktig, som om det finnes en idealmor de alle streber etter å likne. Det er ikke nok å bare være mor, man skal *være* mor på den riktige måten, og *fremstille* seg selv på den riktige måten (Donath, 2017, 37). Donath kaller denne fremstillingen en form for beskyttelse på et personlig nivå, og som et glansbilde av morskapet på et sosialt nivå (Donath, 2017, s. 38).

Reguleringen av morsfølelser gjør at fremstillingen av den «gode mor» kan bestå, men bare så lenge alle er enige i denne fremstillingen. Å vise følelser som ikke stemmer overens med dette bildet, kan ødelegge bildet av den gode mor, samtidig som fremstillingen av hva som er en dårlig mor trer fram (Donath, 2017, s. 38). Mødre som er lykkelige og nyter morsrollen faller inn i kategorien «god mor», mens mødre som uttrykker sinne, skuffelse og frustrasjon kan risikere å bli sett på som mødre som kommer til kort i sin omsorgsoppgave. Reguleringen av morsrollen har blitt en ond spiral, hvor det stadig kreves mer av mødre, som fører til at de krever mer av seg selv, som igjen gjør at de føler seg enda mer utilstrekkelige. Selv om ambivalente følelser hører hjemme i ethvert sosialt forhold, kan det se ut til at det bare er én morsfølelse som blir tolerert av samfunnet: at man elsker å være mor (Donath, 2017, s. 40).

Kvinner som opplever følelser som tilsynelatende ikke hører hjemme i morsrollen, mangler også et språk for å snakke om dem. Donath påpeker flere ganger i sin studie at negative morsfølelser altfor ofte havner i kategorien «fødselsdepresjon», når det i virkeligheten kan være snakk om helt andre følelser. Når noen perspektiver på et fenomen ikke får en stemme, kan samfunnet oppleve dem som ikke-eksisterende. Mødre som får lov til å føle kjærlighet, omsorg og omtanke for barnet sitt, samtidig som de kan føle på sinne, skuffelse og frustrasjon, kan utvikle mer fleksible følelser og et rikere emosjonelt liv (Donath, 2017, s. 44). Fordi det nå snakkes mer om ambivalente følelser hos mødre, både av leger, psykologer og mødre selv, blir disse følelsene i større grad sett på som en normal del av det å bli mor (Donath, 2017, s. 43). Når vi blir presentert for en alternativ måte å tenke på, blir plutselig den gamle måten å tenke på tydelig for oss. Det vi før ikke så, det vi tok for gitt, kommer til syne, og går fra å være en selvfølge til et alternativ. Når vi undersøker grunnene for vår tenkemåte, kulturelt og historisk, kan vi finne at normene vi har fulgt har vært en form for sosial kontroll.

Vi kan ikke finne andre mulige måter å leve på hvis vi ikke engang vet at de finnes (Donath, 2017, s. 190).

3.2.5 Avvikende atferd

Mødre som ikke følger normen for morskap, risikerer å bli sett på som avvikere, som dårlige mødre. Det kan handle om når man går tilbake til jobb etter en fødsel, for tidlig eller for sent, når, hvordan og hvor lenge man ammer, hva slags barnehage og skole man velger og så videre. Kritikken mot mødre er medisinsk, juridisk, psykologisk, medieskapt og kulturell (Donath, 2017, s. 39). Mødre som ikke opplever det å få barn som det beste som noen gang har skjedd dem, blir sett på som unormale, og i noen tilfeller også som psykisk syke. Kvinner er fortsatt redde for å snakke høyt om følelser som ikke passer inn i normen for morskap, i frykt for å bli stemplet som en dårlig mor. Det er ikke slik at denne stemplingen bare kommer utenfra. Fordi kvinner har internalisert normene for morskap, er de sin egen sosiale kontroll og kan dømme seg selv (Donath, 2017, s. 42).

3.2.6 Utviklingen av en ny identitet

Flere av kvinnene i Donaths studie (2017) forteller om en opplevelse av å miste seg selv da de fikk barn. Donath beskriver det som en prosess hvor et barn blir født, og den personen moren var før hun fikk barn, dør. Samtidig skapes et nytt selv, en mor. Dette påvirker flere enn bare moren. Den nye identitetsdannelsen skaper blant annet endringer i parforholdet, man er ikke lenger den partneren man var, man er ikke lenger den samme personen man var, et tap av kreativitet og endatil et tap av ord. Mødrene mangler språk for sin opplevelse og identitet (Donath, 2017, s. 101). I tillegg er barnet en del av identiteten til moren, og utstråler hennes verdier, karakteristikk, tradisjoner og utseende. Barnet blir en konstant påminnelse om hvem moren en gang var, gjennom å likne henne eller møte de samme utfordringene hun selv har møtt på (Donath, 2017, s. 105).

Det å være barnløs blir ofte fremstilt som et tap, som om barnløse mennesker lever et tomt liv uten mening. Donaths informanter viser til en stikk motsatt opplevelse. De savner den de var før de fikk barn, nettopp fordi de da hadde tid, muligheter og kreativitet. De kunne gjøre hva de ville, de hadde ingen begrensninger. Etter at de fikk barn opplever de livet sitt som mer tomme, intetsigende og begrensede (Donath, 2017, s. 103). Kvinnene opplevde også en ny form for femininitet, som fratok dem friheten til å gjøre hva de ville med livet sitt. Morskapet

blir fremstilt som det ultimate tegnet på feminitet, som noe positivt, mens informantene opplevde denne rollen som svært begrensende i en patriarkalsk verden, enda mer etter at de fikk barn (Donath, 2017, s. 104).

3.2.7 Egentid

Mødre har svært begrenset mulighet til å sette av tid til seg selv, fordi oppgavene som mor strekker seg ut over hele døgnet, alle dager i uka. Hvis mødre med små barn planlegger aktiviteter som ikke involverer barnet, kan de bli sett på som normbrytere. Mødrene i Donaths studie (2017) etterlyser en pause i omsorgsgivingen. Hvis en mor allerede har problemer med å finne glede i oppgavene som mor, og føler at hun ikke får det til, vil det bli enda mer kvelende å ikke kunne ta en pause fra dem. Donath omtaler denne evigvarende oppgaven som *the burden of being a mother* (Donath, 2017, s. 129). Flere av informantene i studien forteller at de ofte har tanker om å forsvinne, å forlate mann og barn, eller å neglisjere omsorgsoppgavene, men at frykten for hva andre ville sagt stopper dem (Donath, 2017, s. 137). Det er vanskelig å bryte med romantiseringen av morsrollen, når den er skapt av en sosial og politisk ideologi (Donath, 2017, s. 161).

3.3. En mor blir til

Psykologene Daniel N. Stern og Nadia Bruschweiler-Stern (2000) skriver om veien fra kvinne til mor, utviklingen av morsidentitet, belastningen på parforholdet og behovet for nettverk i sin bok *En mor blir til* (2000). De tar for seg forventningene under svangerskapet, og de mentale endringene for kvinnen som skal bli mor. Etter nesten tretti år med forskning på spedbarn og mødre, er Stern og Bruschweiler-Stern overbevist om at morsrollen ikke bare er noe som legges til i kvinnens liv, og at hun ellers er den samme som før. Hele identiteten hennes endres gradvis fra hun finner ut om graviditeten, og utover i morskapet. Særlig andre kvinner og mødre er viktige rollemodeller for nybakte mødre, og forfatterne understreker viktigheten av et solid nettverk for å klare den nye omsorgsoppgaven (Stern & Bruschweiler-Stern, 2000, s. 119).

De har også intervjuet kvinner som uttaler seg om opplevelser som mor som de ikke var forberedt på. Særlig vonde følelser, manglende morskjærlighet, og følelsen av å mislykkes i sin nye rolle (Stern & Bruschweiler-Stern, 2000, s. 135). Også virkningene barnet har på parforholdet blir beskrevet i et eget kapittel om ektemenn og fedre. I tillegg til forskning på

hvordan fedre opplever sin nye rolle, og den nye hverdagen i en ny familie, sier de noe om den endrede dynamikken i parforholdet. Det som nå i størst grad avgjør om kvinnen finner mannen attraktiv, er hans utførelse av omsorgsoppgavene som far. Dynamikken i forholdet består av andre komponenter enn før, og paret har ofte ulike behov i denne nye fasen i livet (Stern & Bruscheiler-Stern, 2000, s. 201).

3.4 Håndheving av sosiale spilleregler

I sin bok *Sosialt nettverk – teori og praksis*, beskriver Liv Fyrand (2016) hvordan normer påvirker handlingsmulighetene som er knyttet til de ulike rollene vi har. Rollene våre bestemmes av samspillet vi har med andre, og hvilke forventninger som stilles til våre handlinger og vår deltakelse i sosiale situasjoner. Ulike roller har ulike funksjoner som må utføres for at rollen skal fungere. Slike funksjoner følger usagte normer. Vi fyller aldri bare én rolle. Både hjemme, på arbeidsplassen og i sosiale lag sjonglerer vi hele tiden de forskjellige rollene vi har (Fyrand, 2016, s. 36). Likhetsprinsippet er viktig når vi velger hvilke grupper vi vil være en del av. Vi ønsker nær kontakt med mennesker som kan støtte og styrke oss i vår identitet (Fyrand, 2016, s. 41).

Det er nettopp gjennom samhandling at normene utvikles, ut fra de forventningene vi har til hverandre. Normer fungerer som rettesnorer for hvordan vi kan handle innad i rollene våre, og kommer først til syne gjennom sanksjonene ved et normbrudd. Det er sanksjonene, altså responsen fra andre, som opprettholder normene. Hvis normbrudd ikke førte til noen form for konsekvens, ville normen opphøre (Fyrand, 2016, s. 36).

Uskrevne sosiale spilleregler håndheves gjennom en form for sosial kontroll, hvor alle medlemmene i en sosial gruppe kan utføre kontrollen. Sosial kontroll fungerer både positivt og negativt. Den negative kontrollen korrigerer atferd som blir ansett som avvikende, mens positiv kontroll opprettholder ønsket atferd (Fyrand, 2016, s. 36). Den uformelle sosiale kontrollen kan også kalles primær kontroll. Dette understreker betydningen den har for å opprettholde stabile, sosiale systemer. Uformell kontroll har større makt jo større den sosiale gruppen er. I mindre sosiale grupper har deltakerne større toleranse for hverandre fordi de har tid og mulighet til å bli kjent med flere sider hos hverandre. Samtidig vil eventuelle sanksjoner bli fortært kjent for alle deltakerne i en liten gruppe, og sånn sett gjøre avvikere synligere enn i store grupper (Fyrand, 2016, s. 37).

3.5 Det hellige morskap

I *Norske tabuer – Om likhetens tyranni, språk som religion og hellige mødre*, beskriver Sanna Sarromaa (2016) det hun mener er helliggjøring av barn og mødre i Norge. Hun hevder at det å være mor er normativt, på den måten at alle har en mening om hvordan mødre burde være. Hun omtaler også negative følelser knyttet til morskapet som tabubelagte, hvor det å angre er det største tabuet av dem alle, slik også Donath ser det. Et av Sarromaas eksempler på denne offentlige reguleringen er norske jordmødres bekymring for mødres mobilbruk under amming, som visstnok skal forstyrre kontakten mellom mor og barn. Motsvaret til den norske kritikken finner Sarromaa hos finske jordmødre. De hevder at mødre til alle tider har funnet måter å underholde seg selv på under amming, nettopp fordi det er så tidkrevende. Så lenge mødre er i stand til å gi barnet oppmerksomhet når det har behov for, ser de ingen grunn til bekymring (Sarromaa, 2016, s. 154).

Sarromaas poeng er at mødre alltid kan anklages for noe. Hun etterlyser et friere morskap med videre rammer og en rausere regulering. Samtidig måtte hun ha hjelp for å i det hele tatt kunne bli gravid, ved å få hormonbehandling mot infertilitet (Sarromaa, 2016, s. 156). Hun stadfester at det å få barn er kvinnens valg, og at ingen politisk eller moralsk pekefinger skal presse kvinner til å føde eller ta abort. *Kvinner skal bære og føde barn av lyst og kjærlighet alene*. Likevel er hun avhengig av en politikk som legger til rette for behandling av kvinner som ikke kan få barn av lyst og kjærlighet alene, men ved hjelp av hormonbehandling og prøverør (Sarromaa, 2016, s. 161).

4. Presentasjon av funn og analyse

Det var som om Lila, som, når det kom til stykket, berre hadde uttalt den eine sjofle setninga om Dede og Elsa, var blitt ein forsvarsadvokat for døtrene mine og deira behov, og kvar gong eg neglisjerte dei, kjende eg meg pliktig til å demonstrere for henne at ho tok feil. Men dette var eit inntrykk skapt av mi eiga uro, kva ho egentlig tenkte om meg som mor, veit eg ikkje. Berre ho er i stand til å fortelje det, viss ho verkeleg har klart å smyge seg inn i denne lange, lange lenka av ord og endre på teksten min, kunstferdig føye til manglande ledd eller umerkeleg ta ut andre, og slik seie meir om meg enn det eg sjølv vil, enn det eg er i stand til å seie (Ferrante, 2016, s. 17).

Utdrag fra Elena Ferrantes *Historia om det tapte barnet* (2016).

I dette kapitlet presenterer jeg informantene kort, før jeg viser jeg hvordan funnene om opplevelsene av morskjærlighet, utfordringer i parforholdet, kroppslige forandringer, behovet for nettverk og profesjonell hjelp, og sinne og vold er eksempler på identitetsdannelse, normer for morskap og avvik. Jeg underbygger dem med relevant teori og tidligere forskning, med særlig vekt på Orna Donaths studie *Regretting Motherhood* (2017). Jeg analyserer funnene i lys av symbolsk interaksjonisme.

4.1. «Jeg tror det er litt vanskelig å snakke om»

Vi inngår alle hele tiden i roller, eller i sosiale relasjoner, hvor det er etablert en definisjon av interaksjonen mellom de forskjellige rollene. Man er datter med foreldrene sine, kunde i butikken, og student sammen med foreleseren. Vi forholder oss til de forventningene som følger med rollene, og oppfører oss deretter.

I en sosial situasjon søker deltakerne informasjon om hverandre, og ut fra denne informasjonen defineres situasjonen. I interaksjonen kommer selvet fram, og hva de kan forvente av hverandre i samspillet, og dette, i tillegg til konteksten for interaksjonen, legger

rammene for situasjonen (Goffman, 1996). Da vet deltakerne hvilken rolle de har overfor hverandre, og hvilke handlinger som ligger i disse rollene. I en barselgruppe vet for eksempel deltakerne at rollene deres er mor, og eventuelt venninne, og ikke kunde i butikken eller arbeidstaker. Partene hjelper hverandre til å vedlikeholde rollene og defineringen av situasjonen ved å oppføre seg i henhold til normene. Også når noen handler utenfor det som er forventet, hjelper de andre deltakerne til for å opprettholde definisjonen av situasjonen, og for at vedkommende ikke skal tape ansikt.

I tillegg til den informasjonen deltakere i et samspill får om hverandre, legger de også til den informasjonen som er tilgjengelig før og etter de møtes. Informantene i min studie kjente hverandre ikke fra før, men de visste at de andre også er mødre, og at de hadde valgt å bli intervjuet om tabuer knyttet til morsrollen. Dermed kunne de anta at de andre kom til å dele erfaringer fra sitt eget liv, men det var også en sjanse for at de ville velge å diskutere temaet på et generelt nivå. Før intervjuet startet fikk deltakerne tid til å se på utstillingen av tabuene og til å bla i bøkene jeg har brukt som forberedelse til prosjektet. De hadde derfor et felles utgangspunkt for samtalen. I det første intervjuet, starter Amanda:

Amanda: Jeg tenker definitivt at det er... mye av det er vanskelig å snakke om..fordi...det er så forventet at ehh...at du skal si at du nyter den tiden når du får barnet, og at det liksom er den nye meningen med livet...og at du får et helt nytt perspektiv på livet. Det var hvert fall det jeg fikk høre da jeg sa jeg var gravid, så sa alle sånn «herregud du kommer til å forandre deg så mye når du blir mor» og...så jeg tror akkurat det der med at...kanskje ikke alle opplever det sånn. Jeg tror det er litt vanskelig å snakke om. Definitivt.

Det er interessant at hun forteller hva andre sa til henne om det hun skulle oppleve, men likevel flytter seg selv ut av fortellingen, når hun sier *kanskje ikke alle opplever det sånn. Jeg tror det er litt vanskelig å snakke om*. Som om hun tipper at dette kan være noe andre syns er vanskelig, samtidig som vi skjønner at det er hun som har følt på dette problemet. Hun bekrefter normene hun forteller om. Det er vanskelig å si at man selv strevde med å passe inn i forventningene til morskap, og tryggere å snakke om det som et generelt problem. Ved å formulere seg på denne måten utforsker hun definisjonen av samspillet i intervjuet, og hva hun kan si om sin opplevelse. Birgitte og Camilla følger etter:

Birgitte: Jeg tenker og at det er veldig mye forventninger som er knyttet til den rollen man får da...når.. i det man blir gravid egentlig. Det er veldig mye, både for seg selv, men også for de andre rundt.. det er noen forventninger og noen normer på hvordan det skal være kanskje.. eller hvordan det skal være utad da.. som gjør det vanskelig å

si hvis det ikke er helt sånn. Også for de man kjenner godt da. Tenker jeg. At det er... da blir det på en måte nesten et nederlag.

Camilla: Ja. Jeg ser for meg at man har en sånn redsel for å.. at hvis man på en måte tar det opp med noen instanser.. at noen skal tenke at «okei, denne personen er ikke egnet til å ta vare på barnet».. at man blir på en måte stressa for sånne ting også.

Begge to snakker generelt om det å oppleve morsrollen som noe annet enn det forventningene tilsier, men deres personlige opplevelse kommer likevel til syne. Særlig når Camilla sier .. *jeg ser for meg at..* På denne måten kan hun holde seg selv utenfor fortellingen enn så lenge, til hun og de andre har etablert en felles forståelse av hvordan intervjuet skal foregå. Etter denne starten på samtalen, går de over til å si *jeg*, og slutter å snakke generelt. De har bekreftet hverandre, og har vist hverandre at intervjurommet er trygt. Her legger de grunnlaget for en vellykket interaksjon slik Goffman ser det (Goffman, 1996).

4.2 «Du takler ikke at ungen din skriker liksom»

Sosialt liv er preget av både det individer sender ut av kommunikasjon helt bevisst og med hensikt, og det de sender ut uten å ha helt styring på det. Mikrososiologen Erving Goffman (1996) skiller mellom *information given and information given off*, informasjon vi bevisst formidler om oss selv i samhandling med andre, og informasjon vi slipper fra oss utover dette (Goffman, 1996). Det er ikke bare det vi bevisst sender fra oss, som gir andre inntrykk av oss, men også hvordan den andre tolker det vi sender fra oss, som avgjør hva vi faktisk har uttrykt. Dette skillet får også fram at våre identiteter ikke bare består av hvem vi forstår oss selv som, og hva vi ønsker å framstå som. Andres forståelse av oss, vår sosiale identitet, beror på hvordan andre tolker våre mangfoldige ytringer, også dem vi «slipper fra oss» (Goffman, 1996).

Camilla: (...) Jeg tror man blir stressa hvis man er i en sånn.. eller jeg har hvert fall følt på det hvis jeg er i en sånn setting hvor jeg er med barselgruppe eller andre i samme situasjon, at hvis min plutselig har en dårlig dag og bare skriker.. liksom at jeg føler meg til bry.. og så tenker jeg sånn.. kommer jeg til å bli invitert med nesten gang vi skal finne på noe utenom eller liksom, at man kanskje føler litt på det da så på en måte setter man på seg et skall eller (...)

Birgitte: Beskyttelse.

Camilla: Ja.

Birgitte: Man vil ikke stikke seg ut som... har noe problemer eller.. man kan si at hun har sovet dårlig eller sånn, men det er på en måte.. hvert fall opplevde jeg at det blir litt sånn overfladisk da. Alle kjenner seg igjen i at den har sovet lite og ja..

Når Camilla sier *hvis min plutselig har en dårlig dag og bare skriker* bekrefter hun det Goffman (1996) sier om signaler som sendes ut uten at vi kan styre det. Barnet får moren til å stikke seg ut ved å ikke roe seg. Barnets oppførsel speiler moren i så stor grad at Camilla er redd for at hennes posisjon i gruppa trues. For å unngå å bryte normen som sier at mødre skal kunne roe barnet sitt, forteller hun at det føles tryggere å sette på et skall. Birgitte bekrefter denne følelsen og normen ved å følge opp med en liknende erfaring. Hun ønsker ikke å bli oppfattet som en med problemer, og forklarer uroen med dårlig nattesøvn, som faller innunder de forventningene gruppa har til mødrene og morsrollen. Det er en trygg årsak for barnets uro, og lettere å snakke om enn eventuelle større problemer. Camilla og Birgitte viser i denne samtalen hvor mye makt som ligger i barnets oppførsel, og hva som står på spill når barnets signaler ikke stemmer overens med det moren sender ut (Goffman, 1996).

Psykologene Daniel N. Stern og Nadia Bruscheiler-Stern (2000) underbygger dette perspektivet på signalene barnet sender ut på morens vegne. Ifølge dem kan nesten alt som har med barnet å gjøre føles som en speiling av moren som omsorgsperson. Om det legger på seg, om moren får til å amme, om det er rolig eller gråter mye. Alt føles som et bevis på morens evner, og den minste kommentar om babyens utseende eller oppførsel kan oppleves som kritikk av moren (Stern & Bruscheiler-Stern, 2000).

Amanda: Jeg kjente på litt sånn nederlag i starten og hvis jeg liksom vet du hva, du må ta over for jeg orker ikke mer.

Birgitte: Du takler ikke at ungen din skriker liksom..

Amanda: Nei, jeg greier ikke å ta vare på.. eller jeg greier ikke å roe ungen min. Den kjente jeg skikkelig på, hvert fall hvis du for eksempel er i barseltreff da, og så gråter hun, så føler du liksom på sånn, vet du jeg klarer ikke å roe barnet mitt jeg. Jeg ser jo nå, nå som hun har blitt større at sånt skjer på en måte. Men også det å skulle spørre samboeren min i starten, så var jeg sånn, jeg synes nesten det var litt sånn nederlag.

Camilla: Mm, for du hadde lyst til å klare det sjøl. Men jeg merker veldig, spesielt når jeg tenker på barselgruppe da, at det første barseltreffet før vi hadde blitt kjent og sånn, så hadde alle den derre unnskyldningen. Ungen gråt og man måtte reise seg opp og stå og ta knebøy, så sier man «jeg prøver å ikke gjøre det her så veldig mye», eller sånn man prøvde å unnskyldte seg. «Jeg har en sånn unge som jeg må prøve å gjøre sånn her med og..»

Nok en gang bekrefter mødrene både hverandre og normene. Når Camilla sier *jeg prøver å ikke gjøre det her så veldig mye* mens hun tar knebøy med barnet i armene, kommer normen til syne. Hun er unntaket som bekrefter regelen, og det er ikke en posisjon hun føler seg komfortabel i. Hun vet hva som er normene for morskap, hun vet hvordan en rolig, trygg mor er, og hva som er forventet av henne. Hun forsøker å føle seg fram i gruppa. Hun sier også *det første barseltreffet før vi hadde blitt kjent og sånn*, og får fram behovet for en felles definisjon av hva barselgruppe er. Hva kan mødrene i en barselgruppe gjøre og si? Hva gjør de andre når de roer barna sine? Kan man si at man ikke får det til? I et samspill prøver alltid partene å finne ut hvilke samhandlingsregler som gjelder, hva som definerer situasjonen og hva som forventes av dem og hverandre (Goffman, 1996). I intervjuet har informantene etablert en trygghet hvor de kan fortelle hverandre om disse episodene, og de bekrefter hverandres opplevelser. Gjennom det de forteller kommer det frem at det tok tid å etablere samme trygghet i barselgruppene.

4.3 «Liksom vært redd for at folk skal nevne det»

Ifølge Mead (2017) handler måten vi framstiller oss på også om det å bli forstått av andre. Derfor må individer opptre på en måte som er tråd med hvordan andre forstår oss, og hva de forventer av oss. Det er i samspillet med andre at identiteten formes. (Järvinen & Mik-Meyer, 2017).

Camilla: I forhold til det, så har jeg kjent på det som en tabu, at jeg synes det har vært litt deilig å reise vekk og finne på ting. Jeg har følt på at det har vært følt da. «Herregud, hun er bare fire måneder, synes jeg allerede det er deilig å reise bort» liksom. Og liksom vært redd for at folk skal nevne det. Eller når de sier sånn «å, hun er jo bare fire måneder, har du reist bort allerede?» eller noe sånt da. Det har vært en sånn ting som har vært..

Birgitte: Men har du hørt det fra mødre? Eller?

Camilla: Mm. For jeg har flere venninner som ikke klarte å reise vekk fra ungen sin før ungen var nærmere et år da. Så de var sånn «åh, har du reist vekk allerede?» liksom.

(...)

Amanda: Jeg var på ferie, og der hadde de på den resorten, sånn daycare for barna. Da var datteren min fem måneder.. og så deilig, å kunne.. jeg gjorde en sånn sjekk først, at det gikk. At hun var ok med det, og så skulle de selvfølgelig ringe hvis hun gråt mye, men da fikk jeg tre – fire timer for meg selv. Kunne ligge på stranden uten å

ha med barnevognen og sånn, og det syns jeg var kjempedeilig. Og da fikk jeg veldig mange kommentarer, «seriøst, turte du i utlandet å gi henne på en daycare?»». Og da tenkte jeg «vet du hva, det var så deilig for meg, og så gøy for henne». De hadde tatt bilder av barna og hatt dem liksom.. de var kjempeproffe og veldig flinke. Jeg var jo to minutter unna hvis hun gråt, da kunne de jo bare ringe meg. Det syns jeg var kjempedeilig, men det var veldig sånn «hææ? Fem måneder?»»

Camilla: Det kunne jeg også funnet på å synes at hadde vært deilig, men jeg hadde ikke turt det på grunn av alle kommentarer jeg kunne fått, eller da tror jeg ikke at jeg hadde turt å si det til noen.

Dette utdraget fra samtalen i første intervju, var noe av det som stakk seg mest ut. Mødrene hadde rukket å snakke en god stund før dette kom opp, og det hadde vært enighet og forståelse for alt som ble delt. I starten av denne samtalen legger Camilla grunnlaget for å snakke om behovet for egentid i permisjonstiden. Hun har følt på at det er feil å ønske seg noen timer vekk, og finne på noe uten barnet. Hun blir bekreftet av de andre, som igjen gjør at Amanda kan føle seg trygg på å fortelle om sitt behov for egentid på ferie.

Amanda fremstår som en trygg og selvsikker mor når hun våger å bryte denne morsnormen om å ikke ha egentid mens barnet er lite. I tillegg er hun komfortabel med å fortelle det til gruppa, selv om hun har fått kritiske kommentarer fra andre hun har fortalt det til. Camilla, på sin side, bekrefter både normen og Amandas behov for alenetid og motet hun viser når hun tør å bryte normen. Hun ivaretar Amanda samtidig som hun forteller at hun ikke hadde turt å bryte normen på samme måte. De hjelper hverandre med å opprettholde situasjonen, og respekterer hverandres selv, også når de deler erfaringer som er helt på kanten eller direkte normbrudd for mødre. De sørger for at alle fortsatt er en del av gruppa, og de gjør sitt ytterste for å forstå den andre, også når de sier at de aldri kunne handlet på samme måte selv (Branaman, 2001).

Ifølge Mead (2017) er vi ikke slavisk bundet av samfunnets regler og forventninger, men er aktører som handler. Vi forholder oss til tidligere erfaringer og normene for den gitte situasjonen, men vi overtar ikke nødvendigvis andres virkelighetsoppfatning. Når vi handler på en måte som bryter med normen, er vi fortsatt opptatt av å bli forstått av andre. Selvet vårt er sosialt skapt, og vi observerer oss selv utenfra (Järvinen & Mik-Meyer, 2017). Som nevnt i metodekapitlet, formet jeg intervjurommet som et laboratorium for vanskelige og utfordrende sider ved morskapet. Eva og Dina diskuterer et av tabuene jeg hadde stilt ut, og Eva bryter med normen for mødres tålmodighet og mestringsstrategier:

Dina: (...) «Noen ganger blir jeg så sint at jeg får lyst til å slå barnet mitt». Det er også sånn.. det har jeg aldri hørt noen si helt direkte hvert fall.

Eva: Jeg kan si det helt direkte, så kan jeg være den første.

Dina: Ja, (ler) så bra.

Eva: Ikke at jeg har, jeg har aldri gjort det, men jeg har kommet til punkt hvor jeg tenker at jeg ikke har flere verktøy i kassa mi. Jeg har tenkt at nå skjønner jeg dem som ikke klarer å styre sinnet sitt. Den maktesløsheten ved at man da ender med å slå. At ingenting fungerer da.

Det virket som om Eva ganske uredde fortalte om sin erfaring med sinne og frustrasjon under intervjuet, og at hun stod i denne opplevelsen så lenge hun fikk muligheten til å forklare seg etterpå. Ifølge Becker (1996) er det responsen på handlingene våre som avgjør om de er avvik eller ikke, og ut fra Dina's inngang til dette temaet, tar Eva en sjanse når hun forteller om sine erfaringer. Dina har ikke sagt mer enn at dette er noe hun ikke har hørt noen si direkte før, men i det ligger det et tydelig signal om at dette er noe som ligger langt utenfor normen. En mor skal ikke tenke at hun kan få lyst til å slå barnet sitt, uansett hvor sint og frustrert hun måtte være. Dina bekrefter denne normen ved å stille seg selv utenfor utsagnet. Når Eva får muligheten til å forklare hva hun mener, kommer det frem at de likevel er enige om hvor langt mødre kan bli presset i en situasjon med høy frustrasjon og maktesløshet.

Eva: Eller ikke at jeg får lyst til å slå, men at jeg tenker «hadde jeg vært en annen person nå».. jeg skjønner den som har slått ungen sin, jeg skjønner den dynamikken.. jeg skjønner hva som har skjedd. Hvilke følelser som er i sving.

Dina: Ja, jeg husker da vi fikk første barnet var det mye fokus på filleristing. Det var bare i media foreløpig, ikke noe helsesøster snakket om eller noe sånt. Men da også tenkte jeg veldig at jeg skjønner godt at.. nå vet ikke jeg hvor hardt filleristing er da, men jeg skjønner at personer som har litt mer problemer med sinne, eller er litt mer ressursvake eller har litt mer hylende babyer enn det vi hadde, at de kan gå til det skrittet å riste litt for mye eller ruge litt for hardt eller, og det ser jeg mange har gjort og jeg også har gjort, det blir jo mye sånn tøff rugging etter hvert.

Det er interessant å se hvordan Dina snakker om dette etter at Eva har fortalt noe som bryter med normen. Hun fortsetter først å snakke om dette som noe normbrytende, og bruker filleristing som eksempel på en handling mødre ikke kan gjøre. Hun omtaler det å riste barnet sitt for hardt som noe *andre, som har litt mer problemer med sinne, mer ressursvake personer* gjør. I samme utsagn sier hun likevel at det å riste litt for hardt, er noe hun selv har

gjort. Hun ivaretar Eva ved å fortelle om egen frustrasjon og normbrytende handlinger, og bekrefter at dette er noe flere mødre står i. På denne måten passer hun på at hun og Eva fortsatt er enige om hva som kan sies i intervjuet, og hun reagerer på en slik måte at det Eva forteller blir bekreftet som et avvik, men samtidig ikke. Hennes respons gir ingen sanksjoner, den ødelegger ikke samspillet, men lar samtalen fortsette uten at Eva har tapt ansikt. Hun bekrefter og bevarer Eva på samme tid.

Kan dette være et eksempel på hva som kan skje hvis mødre i mindre grad lar seg styre av normer og forventninger, og er tro mot sin faktiske opplevelse når de deler erfaringer? Kan mødre gjøre hverandre til fortrolige de kan være ærlige med, også i andre settinger enn i et slikt intervju? Howard Becker (1996) forklarer avvik som handlinger andre har stemplet som avvikende. Vi ikke kan vite om atferden vår er avvikende før vi har opplevd responsen på den (Becker, 1996). Dina rekker å snakke om dette tabuet som noe fremmed før hun vet hvordan Eva stiller seg til det. Dermed kunne dette blitt et tema hvor Eva hadde valgt å justere seg og fremstille seg på en måte som blir forstått av Dina, altså en som ikke har følt på dette tabuet. Ut fra Goffmans (1996) syn på identitetsdannelse og hvor avhengige vi er av å presentere oss slik vi ønsker å bli oppfattet, kan Evas utsagn tolkes som et tegn på trygghet. Hun får dessuten muligheten til å utdype hva hun mener, og da kommer det frem at hun og Dina likevel er enige om hva frustrasjon og sinne kan få en til å gjøre som mor, og forskjellen som kom til syne mellom dem i begynnelsen av samtalen blir borte. Når Eva snakker om frustrasjon og vold på denne måten, kan Dina vite at hun vil bli møtt med forståelse hvis hun forteller om liknende erfaringer. Hun kan dermed vite noe om hvilken respons hun kommer til å få, og kan vise denne siden av sin morsidentitet med større trygghet enn i starten av samtalen. I rommet hvor intervjuene foregikk, var det en forventning om at det finnes tabuer knyttet til morsrollen, at utfordringer og problemer også er en del av småbarnslivet. Hadde de oppfattet hverandre som en form for sosial kontroll, hadde de sannsynligvis justert seg noe.

4.4 «Man skal jo ha det kjempefint når man har et barn sammen»

Goffman (2017) var opptatt av de forskjellige rollene vi har, i de forskjellige sosiale relasjonene vi er en del av. I et symbolsk interaksjonistisk perspektiv er det interessant å se hvordan individer sjonglerer disse rollene, og hvordan det oppstår motsetningsforhold mellom dem (Järvinen & Mik-Meyer, 2017). Morsrollen er ny for informantene og den kommer i tillegg til alle rollene de allerede har.

Birgitte: Den kjente jeg meg.. ikke i den, men det som går på forhold, på en måte. Det er en ting som jeg synes har vært vanskelig å si noe om etter at vi fikk barn. For det har vært tøft, og det er fortsatt tøft, men jeg trodde ikke det skulle.. og det kjenner jeg på at er noe som.. det skal man jo helst ikke si, for man skal jo bli forelska på nytt, og man skal jo ha det så innmari fint sammen med barnet, og utad så gjør begge like mye med barna, men så er det kanskje ikke helt sånn. Så den har jeg kjent på hvert fall ja. Det er tøft. Og igjen, der kunne helsestasjonen.. man får kanskje noen spørsmål. «Hvordan går det med dere?», men «det går jo greit», også er man ferdig med det på en måte. Det blir liksom ikke helt fanga opp da. Også blir det kanskje vanskelig å si noe om det sjøl også, for igjen det med at man skal jo klare det, man skal jo ha det kjempefint når man har et barn sammen. Også har man jo det også. Eller vi da. Men det er tøft også da.

Birgitte forteller om forventningene til hvordan parforholdet skulle blomstre etter fødselen, og hvor vanskelig det var å snakke om at det ikke ble slik. Hun følte på forventninger om at man skal bli forelsket i hverandre på nytt, at man skal ha det fint sammen med barnet, og at begge parter skal gjøre like mye med barnet. Når det ikke ble slik, opplevdes det som tøft. Hun savner også at helsestasjonen fokuserer mer på parforholdet og kjæresterollen, og ikke legger opp til at det er paret selv som skal starte den samtalen. Forventningen om at det skal gå fint i forholdet, gjør det ekstra vanskelig å si fra at man trenger hjelp. Birgitte mangler et språk for å fortelle hvordan rollen som kjæreste er endret etter hun ble mor. Hun forteller at helsesøster har spurt hvordan det går med dem som par, men for å kunne sette ord på følelsene og opplevelsene knyttet til dette, trenger hun å bli spurt på en annen måte, og hun trenger at dette snakkes om. Bare da kan hun selv finne ordene for å snakke om hvordan de ulike rollene kommer i konflikt med hverandre, slik hun gjør i intervjuet. Der er temaet etablert som en mulig utfordring for mødre, og hun kan fortelle oss om det slik at vi forstår. Hennes visshet om at man skal ha det fint når man har et barn sammen, gjør det vanskelig for henne å bryte med dette og fortelle om det i andre sammenhenger.

I denne uttalelsen forteller Birgitte om normene helt eksplisitt, og sier implisitt noe om hvordan hun faktisk har det i sitt forhold. Ut fra det hun forteller kan det se ut til at hun bryter normen for hvordan man skal få til å være par når man får barn, ved at hun og kjæresten ikke ble forelsket på nytt, og at de ikke gjør like mye med barnet. Det er når normene brytes at de blir synlige, og det blir de når Birgitte innser at hennes parforhold ikke lever opp til forventningene fra både henne selv og omgivelsene. Hun får dessuten bekreftet normen når helsesøster ikke spør mer inngående. Det signaliseres at dette er noe paret klarer, og at det er en selvfølge at det går fint med dem.

Informantene har gått fra å være bare kjærester og samboere i hverdagen hjemme, til å legge til rollen som mor. De skal klare å være begge deler, og morsrollen krever i tillegg et samarbeid med farsrollen, det er ikke en oppgave som skal utføres alene. Informantene forteller mye om hvor vanskelig det er å få til et godt samarbeid når man i tillegg er sliten etter våkenetter og amming, og opplever å ikke få til oppgavene som mor. Identiteten fylles ikke bare av nok en rolle, denne rollen er dessuten mer tid- og energikrevende enn de andre rollene.

Camilla: Og hvis det er sånn at man har et barn som nesten krever det at man legger seg sammen med ungen da, så har man jo nesten aldri noe kveld eller fritid sammen lenger. Så ting går liksom på skift hele tiden. Det merker jeg, sånn i uka så er det sånn, vi legger henne kanskje annenhver dag fordi vi skal prøve å få til at han får reist på trening eller jeg får gjort et eller annet, så er det sånn at den andre finner på et eller annet, så er man aldri sammen da. Så er det jo fort gjort at, fra å ha 100 % av tiden sammen nesten hele tiden, til å bare fordele ansvar hele tiden

Amanda: Ja, fordele oppgaver og ansvar og praktiske ting, og man er ikke så raus med hverandre kanskje da, som man er når man er uthvilt og har overskudd og gjør ting man har lyst til hele tiden

Sjongleringen av rollene som mor og kjæreste bærer preg av mye dårlig samvittighet, og begge fokusgruppene snakket blant annet om tanken på å sette i gang sexlivet etter fødsel som en stor utfordring for paret. I *En mor blir til* forteller psykologene Daniel N. Stern og Nadia Bruschweiler- Stern (2000) om denne endringen i dynamikken parforholdet, og hva foreldrerollen gjør med kjæsterollen. Når barnet er på vei kan man få en idé om at det skal fungere som et slags lim som holder familien sammen, og bringer inn harmoni og tilfredshet (Stern & Bruschweiler-Stern, 2000). Det informantene forteller i denne undersøkelsen viser at det kan bli svært annerledes. Når man har fått barn er det mannens evne til å ta seg av barnet som i all hovedsak avgjør om kvinnen ser han som attraktiv. I tillegg er de fleste nybakte mødre mindre interesserte i sex enn før, og dette er endringer som kan være vanskelige å forstå for mannen som ikke nødvendigvis føler på det samme.

Birgitte: Og det med sex etter fødsel var ikke i mine tanker på lang tid. Og det var en ting som jeg.. det var ikke så mye spørsmål om det, men det kjente jeg at nå burde vi kanskje snart.. begynne igjen liksom

Camilla: Det er det med å klare å ha fokus på det som skjer der og da, for plutselig så ligger man der og tenker «var det en lyd?». Altså man er jo et helt annet sted. Så det

er jo.. hva gjør man det for liksom? Det føles nesten ut som man ikke er til stede i det hele tatt.

Den dynamikken paret hadde før blir erstattet av fokus på oppdragelse, omsorg og samarbeid (Stern & Bruscheiler-Stern, 2000). Denne forskjellen mellom partene kan bli et problem hvis de ikke er forberedt på at det kan skje, eller hvordan disse forskjellene kan komme til uttrykk. Rollen man har som kjæreste tømmes for det innholdet det en gang hadde, fordi rollen som mor får alt. All energi, tid og lyst går til å utføre oppgavene som mor, og det oppstår et motsetningsforhold mellom rollene. Nok en effekt av foreldrerollen som går utover kjæresterollen er utmattelse. Partene er sjelden eller aldri uthvilte og klarer derfor ikke å være rause med hverandre. Logistikken hjemme kan fungere, men på bekostning av romantikk, erotikk og vennskap.

Alle informantene delte erfaringer fra utfordringer i parforholdet, og alle mente at det var for lite fokus på det i helsesystemet. Informantene fortalte at de følte seg usexy etter fødselen og under perioden med amming, og trengte å vite at partneren fortsatt var tiltrukket og interessert.

Camilla: Det er jo veldig mange som sier at når man får barn så orker man ikke så mye nærhet fordi man får så mye nærhet med barnet at man liksom egentlig vil ha litt avstand. Men jeg måtte si far liksom et par ganger at man går rundt og føler seg så ekkel etter fødsel, og hvis man ikke får noe hudkontakt eller noen ting, så tenkte jeg at «herregud, du elsker meg ikke lenger» (ler). Så jeg måtte liksom si fra at jeg trenger det, jeg trenger bekreftelsen på at du fortsatt elsker meg, og at du fortsatt syns at jeg er fin og.. selv om jeg har forandret meg litt.)

Birgitte: Det merka jeg etter fødselen, «nå kommer du aldri til å ta på meg igjen», (ler) «og det skjønner jeg» (alle ler). Det er kanskje litt andre ting man trenger da, litt bekreftelser.

Også Donath (2017) sier noe om presset på kjæresterollen og kvinnerollen etter at man har fått barn. Ifølge henne skal mødre kunne presentere seg selv seksuelt og feminint, og bli bekreftet seksuelt tilbake (Donath, 2017). Informantene mine forteller at de ønsker bekreftelse fra sin kjæreste, og at de ønsker å være fine for kjæresten sin, selv om kroppen har forandret seg etter fødsel. De vil bevare denne dynamikken som er en del av parforholdet. Donath forklarer dette mer som et press utenfra om å både være sexy og ønske sex, mens mødrene i min studie lager et skille mellom behovet for bekreftelse fra kjæresten, og samtidig ikke være klare til å ha sex.

Også rollen som arbeidstaker skal fungere sammen med rollen som mor, noe både Dina og Eva fant utfordrende:

Eva: (...) Og av arbeidsgiver eller fra den siden er det mye snakk om de som kommer tilbake etter fire måneder eller fem måneder, og hvor fantastisk flinke og sterke og tøffe de er. Men hvis man tar det som er mest normalt da, fellesperiode og egen periode, det som er sju måneder nå eller noe sånt, da er du liksom.. da er du ikke helt oppe og nikker da. Da får man spørsmål om man ikke er så ambisiøs. Det har jeg fått. Og det synes jeg er kjempeinteressant. Da tenker jeg at det har ingenting med det å gjøre

(...)

Dina: Ja, det er jeg helt enig i. Jeg begynte å jobbe etter sju måneder ca., med nummer to. Og han har sovet ganske dårlig egentlig, i perioder har han vært våken ett til tre, og så står han opp fem, og så skal jeg på jobb og prestere hele dagen. Og det er på en måte ingen.. det er jo noe folk forventer selvfølgelig, for jeg tok jo ut hele perioden på sju måneder. Så det bør jo holde. Så tenker jeg at hadde jeg vært uten barn og sovet så dårlig, så hadde jeg kanskje blitt sykemeldt. Men du kan jo ikke bli sykemeldt fordi du sover dårlig fordi babyen sover så dårlig. Og det må du jo bare forvente på en måte, det er jo ingen som.. altså da hadde jeg sikkert fått ganske mye kommentarer. Komme tilbake på jobb og så bli sykemeldt fordi jeg ikke får til å jobbe fordi jeg har en baby som skriker på natten. «Selvfølgelig skriker den på natten, du har jo valgt å få barn selv».

Her får informantene tydelig vist hvor altoppslukende den nye rollen deres er, og hvordan den tar over de områdene som før var forbeholdt rollen som arbeidstaker. De står i en slags fastlåst situasjon hvor det ikke er mulig å strekke nok til i begge rollene. Hadde de gått tilbake i jobb tidligere, slik Eva hører at sjefen snakker så positivt om, ville det gått utover rollen som mor. Selv om de går tilbake i jobb senere enn sjefen ønsker, når barnet er rundt sju måneder gammelt, er oppgavene som mor fortsatt så store og tidkrevende at det går utover dem som arbeidstaker. Her finner vi det motstridende forholdet mellom ulike roller som Goffman (1996) er opptatt av.

4.5 «Men noen dager savner man jo å ikke ha barn»

Stern & Bruscheiler-Stern (2000) knytter dannelsen av nye roller og endringer av gamle, sammen med følelsen av tap. Å bli mor betyr å avslutte en del av livet og gå over til en ny. En mor er for eksempel ferdig med å være jente i det hun har født, og selv om hun skal forholde seg til mange av de samme personene som før, blir det på en ny måte når hun har fått barn

(Stern & Bruscheiler-Stern, 2000). Dette passer sammen med det informantene forteller om utfordringene i parforholdet og på jobb. De kan ikke lenger være den samme kjæresten eller arbeidstakeren som før. Barnets behov gjør at morsrollen setter de andre rollene i skyggen, og mødrene føler på et savn etter det som en gang var.

Camilla: Jeg kan hvert fall kjenne meg igjen i at jeg enkelte ganger tenker at jeg skulle ønske at jeg ikke hadde barn eller at jeg skulle ønske at jeg kunne gjøre sånn som jeg gjorde før. Selv om jeg ikke tenker at jeg ikke vil ha henne i livet mitt eller at jeg for bestandig vil ha det sånn som jeg hadde det, for jeg er en sånn person som alltid har hatt veldig lyst på barn, så hvis jeg hadde fått muligheten til å gå tilbake i tid så hadde jeg fortsatt hatt lyst på barn. Men noen dager så savner man jo å ikke ha barn, og ha det gamle livet hvor man ikke hadde det ansvaret.

Birgitte: Ja, og det er jo naturlig. Det er jo det livet du er vant til å leve, så det hadde vært rart hvis det aldri hadde dukka opp også, for det er det som er kjent.

Stern & Bruscheiler-Stern (2000) hevder at den nye morsidentiteten ikke vil være like fremtredende resten av livet, som en slags trøst for overveldede mødre. Mens barnet er lite lærer moren å tilpasse de forskjellige rollene sine til hverandre. Ifølge Stern & Bruscheiler-Stern er den vanskeligste tilpasningen å samkjøre rollene som mor og arbeidstaker, som Eva og Dina diskuterer. Nettopp det at det ikke finnes noe fasitsvar gjør denne tilpasningen så vanskelig. Det er ingen som kan fortelle deg når du burde gå tilbake i jobb og hvordan du skal justere arbeidstidene etter barnets behov. Denne justeringen handler rett og slett om kompromisser (Stern & Bruscheiler-Stern, 2000). Donath (2017) bekrefter også denne overgangen fra kvinne til mor i sin studie, og forklarer det så dramatisk som at den personen kvinnen en gang var, dør i det barnet blir født. Mange av hennes informanter snakket mye om savnet etter det livet de levde før, og hvor mye det å få barn har forandret livene deres (Donath, 2017).

Camilla: Jeg føler at det har tatt.. eller det jobber vi fortsatt med, det her med hvem som er i jobb, at det å være hjemme også er en jobb. Sånn at andre ting som skal skje etter jobb fortsatt må fordeles da, for det er ikke sånn at jeg som går hjemme kan gjøre alle slags ting i huset på dagtid, sånn at når han kommer hjem så skal begge to slappe av eller sånn, da er det sånn at når han kommer hjem må han kanskje ta ungen eller gjøre ting i huset sånn at ting blir gjort da.

Birgitte: Ja, det er ikke bare ferie å være hjemme.

Camilla: Nei, det er ikke det. Prøve å stimulere godt nok til at liksom utvikling skjer og, så jeg ikke bare kan legge henne fra meg hele tiden.. det kan man heller ikke.. så

det er mye sånn parforholdting man må jobbe på plass. For det er jo en helt ny rolle man er i, begge to.

Donath (2017) går videre i rollebegrepet både hun og Goffman (2001) bruker, og ønsker å snakke om roller på en annen måte. Der Goffman (2001) har blitt misforstått for å fremstille handlingene våre som kunstige og som et spill, mener egentlig både han og Donath at rollene vi har består av de forskjellige sosiale relasjonene vi alltid inngår i. Man kan ha rollene som datter, venninne, student, kjæreste og arbeidstaker uten at man fremstiller seg på en falsk måte i noen av disse. Donath mener at rollebegrepet kan forstås som et sett med oppgaver du skal utføre for andre, for eksempel omsorgsoppgaver for et barn eller romantiske gester for en kjæreste, og ønsker et begrep som viser mer til relasjonene våre med andre (Donath, 2017). Ville vi sett annerledes på morskapet hvis det å være noens mor ble sett på som et sosialt forhold på linje med andre sosiale forhold, i stedet for en rolle man skal fylle?

4.6 «Legg fra deg ungen og gå ut og tell til ti»

Den første fokusgruppa snakker om normene for sinne og frustrasjon på en måte som faktisk gir mødre større handlingsrom enn de trodde de skulle ha.

Amanda: Jeg tror det hadde vært vanskelig.. jeg tror før du er mor så tror jeg du kan tenke sånn.. eller hadde jeg kanskje kunnet tenke sånn «hvorfor fikk du barn da?». Det er nesten stygt å si, men når jeg først har fått barn så kan jeg skjønne så mange av dem.. noen av dem er kanskje litt ekstreme, men også det der med... kanskje ikke det med «Jeg er så sint at jeg kan slå barnet mitt», men jeg skjønner at det er en grunn til at man snakker om risting.. fordi når barnet gråter, og spesielt hvis du er alene og barnet gråter og gråter og gråter.. du blir.. med lite søvn, man blir frustrert.

Camilla: Du står der og vugger også blir det bare hardere og hardere og eller ja.

Amanda: Ja, og selvfølgelig så merker jo barnet at du blir stresset, og nå må jeg faktisk legge fra meg barnet for det er ikke forsvarlig at jeg står her mer.. og jeg har jo en samboer så vi hvert fall kan være to om det, men er du alene.. altså.. Jeg skjønner at den kan være veldig provoserende, at folk tenker «herregud hvis du ikke klarer å styre deg så skal du ikke ha barn».

Camilla: Ja, for jeg husker jeg tenkte det i starten også, at når helsesøster kom på sånt hjemmebesøk så begynte hun å snakke om dette her at hvis du føler for at.. eller at du merker at du blir sint eller.. Legg fra deg ungen og gå ut og tell til ti liksom, også tenkte jeg sånn «herregud du kan ikke gå fra ungen når den skriker og».. men etter hvert så jeg har jeg liksom virkelig skjont det.. at det er mye bedre å gå vekk, for man merker hvor fort, den derre intense gråten hele tiden, hvor fort man blir sint da.. og liksom.. ja, det er bedre.

Amanda: Men det er akkurat sånn som du sier, for jeg kjenner meg jo skikkelig igjen i det, at før jeg fikk barn sjøl, så tror jeg, jeg hadde et helt annet syn på ting og jeg tror jeg kunne blitt veldig provosert av mange av de tingene som står her og tenkt liksom «jammen herregud du har jo valgt det sjøl liksom», eller et eller annet sånt da, mens nå tenker jeg bare jeg skjønner det skikkelig, eller jeg kan kjenne meg igjen i veldig mange av de veldig godt.

Egne erfaringer og respons fra andre viser mødrene hvilke handlinger som passer innenfor normen og ikke. Handlinger de så på som helt uaktuelle før de fikk barn, blir plutselig et viktig verktøy for å takle utfordringene som kommer med det å bli mor. Når de har fått barn, får de vite at det er greit, faktisk å foretrekke, at frustrerte mødre legger barnet sitt på et trygt sted og tar seg en liten pause for å ikke utsette det for skade.

Denne endringen av synet på hva mødre kan gjøre og ikke, var en av de største overraskelsene under intervjuene. Jeg hadde trodd at mødrene ville være negative til de tabuene jeg hadde stilt ut, nettopp fordi de hadde blitt mødre og ville fremstille den rollen som noe positivt. I stedet var det omvendt. Amanda forteller at hun ville ha tenkt mer negativt om en mor som ble så frustrert at hun ristet eller slo barnet sitt før hun selv fikk barn. Legitimeringen for å fortelle om muligheten for å kunne riste et barn i frustrasjon er at man ikke vet hva man går til når man blir mor.

4.7 «Det blir bedre»

Ifølge Stern & Bruschweiler-Stern (2000) begynner nybakte mødre å søke bekreftelse fra andre mødre kort tid etter fødselen. Ikke bare for konkrete råd, men også som en form for mental støtte mens man oppdager hva som hører med i morsrollen. Ved å dele erfaringer med andre mødre, skaffer man seg bekreftelse på om det man gjør er rett. Samtidig finner man sin plass i en ny gruppe, man finner tilhørighet hos andre med samme erfaringer (Stern & Bruschweiler-Stern, 2000).

Camilla: Jeg syns det har vært så fantastisk hver gang jeg har fått en bekreftelse på at noe jeg har tenkt at jeg ikke tør å nevne.. når jeg har fått en bekreftelse på at det er helt normalt, er det mye lettere å snakke om det.

Dina: Det var som en sånn psykologgruppe. Det var to andregangsmødre der som kunne si til oss førstegangsmødre at «det blir bedre». Og det var veldig viktig å høre.

Eva: Da er man jo flere og blir «empowered», for da har man ikke bomma helt. Da viser det seg at det er flere som er på samme sted.

Ved å bli mødre har kvinnene automatisk blitt del av et felleskap, som de både er påført og som de har skaffet selv. Helsestasjonen setter opp møter med dem, i tillegg til at de selv søker informasjon fra andre mødre. Camilla sier blant annet at hun ordnet sin egen barselgruppe da den oppsatte barselgruppa ikke fungerte for henne. Dette viser hvor viktig det er med en gruppe med likesinnede man kan dele erfaringer med.

4.8 «Hvor er det godt nok, hva er en god nok mor?»

Som individ er man del av flere grupper samtidig, og disse gruppene har forskjellige regler. Informantene sier for eksempel at det er lettere å snakke om behov for egentid med venner som ikke har barn, fordi det virker som de forstår det behovet bedre. I en gruppe kan altså en handling være helt grei og bli forstått, mens den i en annen gruppe kan bryte med normer. Å være ny som mor, og et nytt medlem i gruppen «mødre», betyr at man må finne en balanse mellom andres tilbakemeldinger på ens handlinger, samtidig som man skal handle slik det føles rett for en selv. Eva setter ord på dette:

Eva: (...) jeg synes det er vanskelig å navigere.. eller å finne en balanse der, hvor jeg føler at det er ok inni meg. Å tenke at jeg er sosial, men ikke for sosial. Jeg er ute, men ikke for mye borte. Hvor er det godt nok, hva er en god nok mor.. fordi det er så mange som anerkjenner helt ulike ting

Som nevnt tidligere har mødrene integrert normene og forventningene til morskap. Ifølge Donath (2017) er kvinner fortsatt redde for å handle på en måte som ikke passer inn i disse, i frykt for å bli stemplet som en dårlig mor. Det er ikke slik at denne stemplingen bare kommer utenfra. Fordi kvinner har internalisert normene for morskap, er de sin egen sosiale kontroll og kan dømme seg selv (Donath, 2017). Jeg har presentert flere eksempler på at informantene har handlet på tvers av normene for morskap. De som utmerket seg mest, var da Amanda fortalte at hun benyttet seg av daycare på ferie, og da Eva fortalte at hun kan bli så sint at hun får lyst til å slå barnet sitt. Begge disse fortellingene utfordrer forventningene til mødre og deres handlinger og følelser, og de kommer nettopp fra mødre selv. På denne måten kan mødre være med på å forme hvilke normer de selv må følge, og dermed forsøke å gjøre dem litt mer nyanserte, ettersom de kjenner på at noen av normene slett ikke passer deres form for morskap.

Informantene balanserer hele tiden mellom en forståelse for å bryte normer, og hvilke følelser som er i spill, samtidig som de passer på å holde seg på den riktige siden av normen. De snakker om de vanskelige og forbudte følelsene med stor forståelse fordi det er så utfordrende å være mor. Samtidig opprettholder de normen ved å hele tiden holde seg selv innenfor. De henter seg inn igjen når de snakker om tabu, ved å si *dette gjelder ikke meg, men jeg forstår det*. De tolker signaler fra omgivelsene og tilpasser handlingene sine til å passe inn i de forventningene og normene som hører til morskap. På denne måten kan de fortsatt være en del av fellesskapet, og bli forstått av andre mødre. Ifølge Stern & Bruschweiler-Stern (2000) er det å mislykkes som sosialt vesen ødeleggende for oss, og derfor blir det så ekstremt viktig å fremstille oss på en måte som blir forstått av andre, og at vi nettopp internaliserer normene for hvordan vi kan handle og ikke. Det fungerer som en slags beskyttelse for oss, og sørger for at vi holder oss inne med gruppa vår (Stern & Bruschweiler-Stern, 2000).

Informantene mine har opplevd å bryte med normer, enten i form av følelser og tanker, eller gjennom handlinger. Sanksjonene har i hovedsak vist seg som reaksjoner fra venner, og kommet som spørsmål og kommentarer heller enn direkte kritikk. Det er likevel nok til å vise mødrene at de handler litt utenfor normen. Både teori og det informantene selv sier er at nettverk er kjempeviktig for mødre. Sånn sett søker mødrene en vurdering av sin praksis som mødre. Det de trenger er anerkjennelse, støtte og råd, ikke stempling eller «shaming» som de selv kaller det. Å bli mor er å innta en sosial rolle hvor man blir avhengig av andres veiledning og erfaring. Normene styrer hva de får råd om å gjøre. Flere ganger under intervjuet nevnte informantene at delte erfaringer ofte endte opp som sammenlikninger. Særlig i barselgrupper følte mødrene på at de ville fremstille seg selv som en som hadde kontroll på barnet og omsorgsoppgavene, og de sammenliknet seg med andre mødre som så ut til å klare seg bra.

Birgitte: For det tror jeg også er litt... en del av det med barselgruppe.. hvert fall så opplevde jeg det med... at det blir jo fort, selv om det er en gjeng med mødre i samme situasjon, det blir jo fort litt sånn sammenliknings..

Ifølge Liv Fyrand (2016) har vi en rolle i et sosialt system som er formet av normer og forventninger fra omgivelsene. Man oppfører seg etter de reglene og normene som hører med til rollen og den gruppen man er en del av, regler som ikke nødvendigvis er uttalt. Det er når disse reglene brytes at de kommer til syne, i form av sanksjoner fra omgivelsene. En form for sosial kontroll som passer på at alle fyller sin rolle på en hensiktsmessig måte. I en

barselgruppe er det de andre mødrene som kan utføre den sosiale kontrollen, ved å gi tilbakemelding på hvordan den enkelte mor oppfører seg og utfører sin oppgave som omsorgsgiver (Fyrand, 2016). Mødre som bruker denne sosiale kontrollen til å gi andre mødre negativ tilbakemelding og påfører dem skam, kalles gjerne mammapolitiet, slik Dina forklarer her:

Dina: Det blir jo veldig tilfeldig hvem du havner i gruppe med. Hvis vi hadde hatt én litt sånn mammapoliti-person i vår gruppe, da hadde det sannsynligvis ikke funket. Så tilfeldigvis var alle veldig åpne om hvor slitsomt det var og diverse da.

Sanna Sarromaa (2016) adresserer også mammapolitiet i sin bok *Norske tabuer – Om likhetens tyranni, språk som religion og hellige mødre*. Hun synes det er særlig problematisk at mødre får så klar beskjed om akkurat hvordan de skal være med barnet sitt, og hva de ikke kan gjøre – ofte med begrunnelse i «barnets beste». Hun mener morskapet er for sterkt regulert, og man får nærmest en offentlig rolle i det man blir mor. Samtidig forteller hun at hun hadde behov for hjelp til prøverørsbehandling da hun ønsket seg barn (Sarromaa, 2016). Dette tydeliggjør at det er et paradoks knyttet til morsrollen; man ønsker på mange måter å få være i fred og gjøre ting på sin måte uten å bli dømt. Samtidig har man et stort behov for nettverk og profesjonell hjelp når man skal navigere i sin nye hverdag som mor, eller for å kunne bli mor i det hele tatt. Eva og Dina snakker om hvordan man må passe på hva man sier og gjør for å ikke bli dømt av andre mødre:

Eva: Det er stor forskjell. Jeg tror det er typen mennesker. Jeg tror begge kan.. i en pulje med mødre er det noen som heier og som nesten kan være skjødesløse.. «jaja, dra til syden, ungen klarer seg uansett!». Mens andre skal shame. De skal sette spørsmålstegn ved alt. Så jeg føler at man kan bli dratt litt mellom to leire da, dem med «kjempebra, kom deg ut!» og de som er sånn «åja...han er bare fem uker ja...du drikker vin i dag ja..». den konkurransen mellom mødre om å være den beste mora, ha de snilleste ungene, være mest sosial.. de som reagerer veldig på at man ikke velger ungen sin først da

(...)

Dina: Det gjør at man kanskje ikke tør å åpne seg helt, hvis man ikke kjenner noen godt nok da.

Eva: Ja, man må være ekstremt forsiktig.. syns jeg. At man blir ganske dømt.

Selv om mødrene på en side er helt avhengig av andre mødre for å navigere i sin nye rolle, må de samtidig passe seg for å ikke møte på «feil» gruppe mødre, slik Dina og Eva forklarer det.

Ulike mødre anerkjenner ulike mødrepraksiser, og venner uten barn anerkjenner igjen helt andre ting. Når Eva sier at man må være ekstremt forsiktig for å ikke bli dømt, sier dette noe om hvor viktig responsen fra andre mødre er for om vi føler oss som avvikere eller ikke.

5. Avslutning

Formålet med denne oppgaven har vært å belyse hvordan identitet og normer kommer til syne når mødre snakker om tabuer knyttet til morsrollen, med utgangspunkt i to fokusgruppeintervjuer med til sammen fem mødre. Intervjuet startet med en utstilling av tabuer knyttet til morsrollen, som la grunnlaget for samtalene.

Den tidligere forskningen jeg har brukt, er valgt for å få frem stemmer fra andre mødre som mine funn kan sammenliknes med. Jeg leste flere bøker om tabuer knyttet til morsrollen, men det var Orna Donaths studie (2017) som utpekte seg, og som fungerte som grunnlag for min egen analyse. Den er skrevet i 2017, og ligger derfor tett opp til tidsperspektivet i min oppgave. Likevel finnes det flere forskjeller mellom min studie og hennes, blant annet at hun samler data fra informanter i Israel, mens mine funn er norske. Hun snakker med mødre i alle aldre, til og med bestemødre, mens jeg forholder meg til mødre som fortsatt er i permisjon, enten med første eller andre barn. Hovedforskjellen mellom våre studier, er at hun utforsker hvilke tabuer som finnes for mødre, med særlig fokus på anger, mens jeg tar utgangspunkt i hennes funn for å utforske hva som ligger bak disse tabuene.

Symbolisk interaksjonisme er en interessant måte å analysere funnene på. Jeg var ute etter den autentiske, menneskelige opplevelsen av manøvreringen mellom identitetsdannelse og meningsskaping, og normer og avvik. Det var en stor opplevelse for meg å få observere samspillet mellom mødrene i intervjuet, og blant annet se hvor bekreftende og støttende de var overfor hverandre. Jeg hadde forventet en mer forsvarende innstilling til morsrollen, og at de ville være mer negative til tabuene jeg hadde stilt ut. Tvert imot omfavnet de så og si alle erfaringene som ble delt, og kjente seg igjen i de fleste tabuene i utstillingen. De våget å dele erfaringer med normbrudd, og klarte å komme med bekreftende tilbakemeldinger, samtidig som de bekreftet den normen som ble brutt. Flere normer kom til syne i det de fortalte om erfaringer i barselgrupper, kjærlighetsforhold og kroppslige. De er underlagt en god del normer og forventninger når de går inn i morsrollen, samtidig som de er med på å opprettholde disse ved å følge dem, og ved å legge skjul på opplevelser som andre definerer som avvikende.

Funnene viser at det finnes mange normer for hvordan mødre skal utføre omsorgsoppgavene sine, og for hva de kan si om det å være mor. Informantene forteller både om egne

forventninger og forventninger utenfra, som har vært med på å styre hvordan de føler de kan opptre som mor. Normene for morskap har endret seg historisk og kulturelt, slik Donath (2017) beskriver i sin studie. Mødrene i denne studien er formet av normene som hører til morskap i Norge i dag. De har internalisert disse normene, og blir dermed sin egen sosiale kontroll. De stopper seg selv fra å dele erfaringer de tror andre vil reagere negativt på, for å unngå sanksjoner fra andre. Alle mennesker har behov for tilhørighet i sine sosiale grupper, noe som kommer til syne når mødrene forteller hva de viser og hva de skjuler når de er sammen med andre mødre. Særlig Goffmans (1996) premisser for en perfekt interaksjon kommer til syne under intervjuene, når mødrene forteller hverandre om opplevelser som bryter med normene for morskap. Samtidig som de andre informantene bekrefter normene som brytes, støtter og bekrefter de moren som har brutt med dem, og ivaretar hennes selv og respekterer hverandre. Det var både rørende og overraskende å se. Dette viser også at det er reaksjonen på en handling som avgjør om den klassifiseres som et avvik eller ikke. Noen av erfaringene de forteller om har fått kritiske kommentarer fra venner og andre mødre, mens reaksjonene i intervjuene var støttende selv om normene ble bekreftet. Det så ut til at informantene opplevde intervjuene som en trygg arena, og at de sammen definerte hvordan samspillet skulle foregå, og utvidet de rammene for morskap de vanligvis forholder seg til.

Jeg er glad for at jeg valgte å samle data på denne måten, og ikke kun ved å lese om mødres erfaringer. Prosessen ble mer levende og interessant for meg da jeg fikk møte mødre som er villige til å fortelle om de utfordrende sidene ved morskapet, og som kunne vise meg identitetsdannelse og normer, i tillegg til å fortelle om det. Hvis jeg skulle gjort noe annerledes, hadde jeg startet å rekruttere informanter tidligere, slik at jeg kunne samlet flere enn fem. Rekrutteringsprosessen var noe av det mest krevende med forberedelsene til undersøkelsen, og noe jeg skulle viet mer tid til. Likevel mener jeg at datamaterialet mitt er godt nok til å få tak i den informasjonen jeg var ute etter, og de fem stemmene i oppgaven gir et tydelig bilde av hvordan det kan oppleves å bli mor i Norge i dag. Disse stemmene er viktige, både for andre mødre og for hjelpeapparatet. Jeg håper at denne oppgaven kan være med på å åpne opp for et språk for de utfordringene mødre møter, og dermed gjøre det lettere for dem å dele dette med noen som kan vise forståelse og være til hjelp.

Litteraturliste

Becker, H. S. (1996). Outsiders. I Universitetet i Bergen, sosiologisk institutt (Red.), *SG3 Sosial samhandling og sosiale relasjoner*. (5 – 37). Oslo: Pensumtjeneste AS

Branaman, A. (2001). Erving Goffman. I Elliot, A. & Turner, B. S. (Red.), *Profiles in Contemporary Social Theory* (s. 94 – 106). Great Britain: SAGE Publications

Bruschweiler – Stern, N. & Stern, D. N. (2000). *En mor blir til*. Polen: Fagbokforlaget AS

Donath, O. (2017). *Regretting Motherhood*. California: North Atlantic Books

Fjell, T. I. (2008). *Å si nei til meningen med livet*. Oslo: Vigmestad & Bjørke AS

Fyrand, L. (2016). *Sosialt nettverk – teori og praksis* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS

Goffman, E. (1996). Universitetet i Bergen, Sosiologisk institutt. (1996). *SG3 Sosial samhandling og sosiale relasjoner*. (5 – 37). Oslo: Pensumtjeneste AS

Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (Red). (2017). *Kvalitativ analyse – Syv tradisjoner*. (1. utg.). Polen: Hans Reitzels Forlag.

Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju* (1. utg.). Gjøvik: Ad Notam Gyldendal AS.

Leira, H. K. (2003). *Det gode nærvær – kulturens psykologiske betydning*. Bergen:

Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Magnusson, E. & Marecek, J. (2015). *Doing Interview-based Qualitative Research – A*

Learner's Guide. Cambridge: University Printing House

Sarromaa, S. (2016). *Norske tabuer – Om likhetens tyranni, språk som religion og hellige*

mødre. Danmark: Spartacus Forlag AS.

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*, (3. utg.). Oslo: Gyldendal

Akademisk

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Skam å snu – hvilke tabuer er knyttet til morsrollen og hvordan snakker vi om dem?”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å diskutere tabuer knyttet til morsrollen. Du vil være en del av en fokusgruppe som får presentert utdrag og sitater fra studier og bøker om temaet, og som skal diskutere dette i lys av egne tanker, holdninger, følelser og eventuelle erfaringer. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å få tak i hvilke tanker og følelser som kan oppstå når man blir mor, og om noen av disse blir ansett som tabu. For å finne ut av dette ønsker jeg å sette i gang en diskusjon om problemstillingen i en gruppe med mødre, og få innblikk i hvilke tanker og følelser dette temaet blir møtt med. Informantene samles i en fokusgruppe som skal diskutere temaet de får presentert, og spørsmålene jeg som moderator stiller underveis.

Prosjektet er en masteroppgave i familiebehandling. Opplysningene jeg får gjennom fokusgruppeintervjuene skal kun brukes til oppgaven.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for sosialfag ved OsloMet er ansvarlig for prosjektet, med Marit Haldar som veileder.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Utvalget til denne gruppa er trukket ut fra kjønn og bekjentskap. Jeg ønsker kvinner i ulike aldre, med barn, og jeg sender forespørsel til kvinner jeg ikke selv kjenner veldig godt. Jeg holder nære venner utenfor for å unngå å bli påvirket av personlige forhold under intervjuet.

Hva innebærer det for deg å delta?

I prosjektet bruker jeg kvalitativ metode med fokusgruppeintervju. Til sammen har jeg to fokusgrupper som intervjues hver for seg. En gruppe vil bestå av ca. fem personer. Jeg fungerer som moderator under intervjuene, og har ansvaret for rommet vi sitter i, gruppas ve og vel, opplysninger og informasjon dere trenger, i tillegg til å stille spørsmål underveis i samtalen. Det er ønskelig at samtalen hovedsakelig foregår mellom informantene mens jeg som moderator følger med og kommer med innspill og spørsmål. Underveis i intervjuet vil du bli spurt om temaer som tabu. Dette innebærer at det kan registreres informasjon om religion, filosofisk overbevisning og politisk oppfatning, dersom du velger å dele dette under intervjuet. Du velger selv hva du deler under intervjuet, men det er naturlig at tematikken vil berøre disse opplysningene.

Samtalen tas opp med båndopptaker og transkriberes, og lydfilen slettes når transkriberingen er ferdig. Alle informanter er anonyme, og dere kan heller ikke oppgi personopplysninger på dere selv eller tredjepersoner under intervjuet. Gruppeintervjuet vil vare ca. to timer.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er bare jeg og masterveileder som har tilgang på opplysningene. Navn, e-post og arbeidsplass blir erstattet med en kode eller et fiktivt navn, slik at du kan være trygg på at du er anonym. Hvis studien utgis som artikkel er du fortsatt helt anonym.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15. mai 2020. Personopplysninger og opptak slettes etter transkribering.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- Å få rettet personopplysninger om deg
- Å få slettet personopplysninger om deg
- Å få utlevert en kopi av dine personopplysninger
- Å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- OsloMet ved veileder Marit Haldar, tlf: 97740392, e-post: mariha@oslomet.no
Student Karoline Nordahl, tlf: 95890103, e-post: karoline_nordahl@live.no.
- Vårt personvernombud: *[sett inn navn på personvernombudet hos behandlingsansvarlig institusjon]*
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Eventuelt student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Skam å snu – hvordan møter familierapien mødre som angrer på at de fikk barn?», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i fokusgruppeintervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 15.05.2020

(Signert av prosjektdeltaker, dato)